

**TOIMIJUUS JA MINÄKUVAN RAKENTUMINEN
PARISUHDEVÄKIVALTAAN KOKENEIDEN
NAISTEN PUHEESSA
- diskurssianalyttinen tutkimus**

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
Psykologian laitos
PL 35
40351 Jyväskylä**

Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Pro gradu-tutkielma
Salla Mikkonen
Mira Mönkkönen
Kevät 2001

TIIVISTELMÄ

Toimijuus ja minäkuvan rakentuminen parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten puheessa - diskurssianalyttinen tutkimus

Salla Mikkonen & Mira Mönkkönen

Ohjaaja: Jarl Wahlström

Psykologian pro gradu-tutkielma, kevät 2001

Jyväskylän yliopiston psykologian laitos

47 sivua

Tarkastelemme tässä tutkimuksessa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten puhetta. Keräsimme tutkimusaineiston Jyvässeudun kriisitukiasema Mobilessa kokoontuneesta parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten keskusteluryhmästä keväällä 1999. Ryhmä kokoontui kymmenen kertaa ja siihen osallistui kaikkiaan viisi naista. Ryhmän oli tarkoitus olla suljettu, mutta osallistujissa oli alussa jonkin verran vaihtuvuutta. Naiset olivat erilaisissa tilanteissa parisuhteessaan; osa oli eroamassa, osa edelleen väkivaltaisessa parisuhteessa. Nauhoitimme tapaamiset ääninauhoille ja litteroimme ne analysointia varten. Lähtökohtanamme on sosiaalis-konstruktionistinen ja feministinen teoriaviitekehys. Tutkimusmenetelmänä käytämme diskurssianalyysia. Yksilön tarkastelun sijaan keskitymme tutkimaan millaisia erilaisia puhetapoja naisten ryhmässä esiintyy, ja millaisia seurauksia eri repertuaareilla on. Pohdimme erityisesti, millaisina resursseina eri puhetavat toimivat, millaista toimijuutta niissä kuvataan, sekä millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat minäkuvan rakentumisen kannalta. Meitä kiinnostaa myös, kiinnittääkö naisten puhe heitä väkivaltaiseen parisuhteeseen. Naisten ryhmäkeskusteluissa puhe oli tunteikasta ja täynnä erilaisia jännitteitä. Löysimme naisten puheesta viisi repertuaaria: pelkopuheen, rakkauspuheen, velvollisuuspuheen, oman aseman pohdintapuheen ja muutoksenkuvauspuheen. Nämä viisi repertuaaria eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan ne esiintyvät limittäin naisten puheessa. Analyysissä ilmenee myös, että väkivaltaisen suhteen prosessoinnin eri vaiheissa olevat naiset tuottavat erilaista puhetta. Pelko-, rakkaus- ja velvollisuuspuheessa naisten puhe on tunteikasta. Positioita on niukasti ja naiset määrittävät niissä itselleen kapeasti oikeuksia ja mahdollisuuksia toimia. Naisten minäkuva rakentuu kapea-alaisesti ja mieheen peilautuen, nämä puhetavat myös kiinnittävät naista parisuhteeseen. Jälkimmäisissä repertuaareissa, oman aseman pohdintapuheessa ja muutoksenkuvauspuheessa naiset tarkastelevat reflektiivisemmin käsitystä itsestään ja tilanteestaan. Naisten käsitys itsestään, omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan laajenee. He tuottavat itselleen useita, miehestä erillisiä positioita. Näissä repertuaareissa tunnustellaan uutta, muuttunutta ja koostuneempaa minäkuva. Naisten toimijuuden rakentuessa aktiivisempaa mahdollistuu myös irtaantuminen väkivaltaisesta parisuhteesta.

Avainsanat: parisuhdeväkivalta, naiset, diskurssianalyysi, subjektipositiot, toimijuus, minuus

ABSTRACT

*Agency and the construction of self-image in battered women's talk -
A discourse analytic research*

Salla Mikkonen & Mira Mönkkönen

Supervisor: Jarl Wahlström

Graduate thesis, spring term 2001

University of Jyväskylä, Department of Psychology

47 pages

The purpose of this study is to examine the talk of battered women. The research material is collected from a battered women's group, a total of five women, who met at the crisis support centre Mobile at Jyväskylä during spring 1999. The group met ten times, and there was some variation in participants in the beginning. Some of the women were divorced, some still remaining in violent relationships. We taped the meetings and transcribed them for further analysing. Theoretically we base our analysis on social-constructionist and feminist views and the analysing method is discourse analysis. Instead of studying individuals, we concentrate our analysis on the different ways of talking, and on the functions of talk. Especially we are considering how the talk serves as a resource, what kind of agency is being constructed in the talk and what kind of possibilities the talk offers to self-image formation. We are also interested, if the talk attaches women to violent relationship. In the group discussions the talk of the women was emotional and filled with tensions. We found five repertoires from the women's talk: fear repertoire, love repertoire, obligation repertoire, own position consideration repertoire and change description repertoire. These different repertoires do not exclude each other; they can overlap. The analysis shows also that women in different phases of processing the violent relationship talk differently. In the fear, love and obligation repertoires women's talk was emotional. They construct only few positions for themselves, and name only few rights and possibilities for themselves to function. The self-image is being constructed very narrowly and is reflected from the husband. These ways of talking also attach the women to the violent relationship. In the latter repertoires, the own position consideration repertoire and change description repertoire, women observe themselves and their situation with more reflection. Their sense of themselves, their rights and possibilities are widened. Women produce various positions for themselves, which are distinguished from their husband. The sense of self is new, changed, and more integrated. The woman is able to function as an active agent. This also produces detachment from the violent relationship.

Key words: woman battering, women, discourse analysis, subject positions, agency, self-image

sa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten
a ja puheen seurauksia. Tarkastelemme sitä,
stuu, ja minkälaista minäkuvaa he puheessaan
eita siitä, kiinnittääkö vai irrottaako puhe naista
ohtanamme on sosiaalis-konstruktioistinen ja
usmenetelmänä käytämme diskurssianalyysia.

linen ongelma, joka on pitkään ollut julkisesti
1. Dobash, Dobash, Wilson & Daly, 1992; Kurz,
stuva väkivalta on kuitenkin pyritty tekemään
ilaisin projektein, seminaarein ja kampanjoin.
ja terveystministeriö käynnisti valtakunnallisen,
väkivallan ehkäisyprojektin (Stakesin www-
nvälisesti huomioitu, marraskuun 25. päivä on
Kansakuntien julistama teemapäivä naisiin
i (YK:n tiedotustoimiston www-sivuilla). Sekä
ekteihin liittyen tiedotetaan hoitomalleista ja
kohdistuva väkivalta (Lehtonen & Perttu, 1999;
parisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille on viime
lia (esim. Perttu, Mononen-Mikkilä, Rauhala &
i kokemuksiaan on tuotu julki (esim. Kuivaniemi,
alunneet ilmaista vastalauseen miesten naisiin
omen White Ribbon- kampanjan kotisivut).

1 väkivalta-käsite on sisällöltään monimuotoinen.
nmiten mies. Fyysistä väkivaltaa edeltää miltei
myös jatkuu fyysisen ohella. Fyysinen väkivalta
lyömisenä, hakkaamisena, kuristamisena ja
lmenee puolestaan esimerkiksi uhkaamisena,

kiristämisenä, halveksuntana ja haukkumisena. Näiden lisäksi voi esiintyä myös taloudellista kiristämistä tai omaisuuden tuhoamista. Pitkäaikaisella pahoinpitelyllä on laajoja ja haitallisia seurauksia naisen terveydelle ja hyvinvoinnille. Psykologisia seurauksia ovat esimerkiksi post-traumaattiset stressioireet, masennus sekä vähentynyt kyky välittää itsestä (Rhodes & McKenzie, 1998; Campbell & Soeken, 1999). Väkivaltaisissa parisuhteissa eläneiden naisten kokemuksia voidaan pitää myös traumaattisina. Brisonin (1997) mukaan traumaattisilla kokemuksilla on puolestaan vaikutuksia minäkuvaan.

Kyselytutkimuksena toteutettu Naisen Turvallisuus 1997 -tutkimus selvitti parisuhdeväkivallan laajuutta Suomessa. Parisuhdeväkivalta koskettaa kaikkien yhteiskuntaluokkien naisia. Suomessa 22 % parisuhteessa olevista naisista on joutunut nykyisen kumppanin tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan tai väkivallalla uhkailun kohteeksi, 9 % viimeisen vuoden aikana. Vielä yleisempää väkivalta on ollut jo päättyneissä suhteissa, puolet naisista ilmoitti joutuneensa entisen avo- tai aviopuolison väkivallan tai uhkailun kohteeksi. Koti on siis naiselle turvattomin ja todennäköisin paikka kokea väkivaltaa (Heiskanen & Piispa, 1998).

Perheessä ja parisuhteessa tapahtuva väkivalta määritellään nykyisin moniulotteiseksi ilmiöksi (ks. esim. Notko, 2000; Nousiainen, 1996). Yhteiskunta voidaan feministisesti tarkasteltuna nähdä sukupuolittuneesta näkökulmasta ja valtarakenteisiin pohjaavana. Yhteiskunnan sosiaalisessa rakentumisessa, jossa sukupuoli nähdään yhtenä järjestyksenä, esiintyy epätasaisuuksia miesten ja naisten välillä. Feminismin kautta voidaan analysoida yhteiskunnallisia ja kulttuurisia sukupuolten käytäntöjä ja ristiriitoja (Reinharz, 1992). Ronkaisen (1998) mukaan parisuhteessa esiintyvän väkivallan voi nimetä sukupuolistuneeksi, tekijänähän on useimmiten mies, ja taustalle voidaan liittää useita yhteiskunnallisia ja kulttuurisia kytkentöjä. Väkivaltaisessa suhteessa tuotetaan sekä parisuhdetta itseään, että myös mieheyden ja naiseuden eri merkityksiä. Miesten väkivaltaisuuden voidaan nähdä olevan yhteydessä mieskuvan ja maskuliinisuuden rakentumiseen, miehiseen seksuaalisuuteen ja sukupuolierityisiin valta-, ja alistamisetelmiin (ks. esim. Hearn 1996a, 1996b). Viime aikoina on myös korostettu, että miehillä ja naisilla on eriäviä selitysmalleja, kokemuksia ja havaintoja tapahtuneesta väkivallasta (esim. Dobash & Dobash Emerson, 1998; Dobash Emerson & Dobash, 1998; Goldner, 1999).

Rhodes ja McKenzie (1998) toteavat, että parisuhdeväkivaltaa kokevista naisista on pitkään ollut yksipuolisia, stereotyyppisiä käsityksiä, kuten esimerkiksi, että he ovat kouluttamattomia. Parisuhdeväkivaltaa kokevat naiset ovat kuitenkin hyvin heterogeeninen ryhmä. Yksinkertaistavien tyypittelyjen ja kategorisointien sijasta viimeaikaisessa tutkimuksessa onkin keskitytty enenevässä määrin naisten moniulotteiseen ja ristiriitaiseenkin kokemukseen parisuhdeväkivallasta (esim. Eisikovits & Buchbinder, 1999; Goldner, 1999; Husso, 1994, 1997; Hydén, 1999) sekä kysymykseen, miksi parisuhdeväkivaltaa kokevat naiset jäävät väkivaltaiseen suhteeseen (esim. Barnett & LaViolette, 1993; Hoff, 1990; Holzworth-Munroe, Smutzler & Sandin, 1997; Lundgren, 1998; Rhodes & McKenzie, 1998).

Parisuhdeväkivaltaan liittyy moninaisia tunnesidoksia (Goldner, 1999). Parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen tilannetta voidaankin tarkastella myös moninaisten tunteiden näkökulmasta. Harrén (1986) mukaan sosiaalikonstruktionistisesta näkökulmasta tunteiden rakentumiseen liittyy useita tekijöitä. Tunteilla on fysiologiset, kognitiiviset ja moraaliset aspektinsa, mutta ne ovat myös osa yhteiskunnallista järjestelmää. Luptonin (1998) mukaan puolestaan käsitykset tunteistamme liittyvät laajempaan käsitykseen itsestämme, tunteilla merkityksellistämme ja selitämme elämäämme. Goldner (1999) tuo esiin hyväksikäyttösuhteiden moninaisen ja sekavankin tunteiden kentän. Molemmat osapuolet ovat kiinni parisuhteessa, ja tunteet ovat intensiivisiä ja ristiriitaisia. Parisuhdeväkivaltaa tarkasteltaessa ei siis voida keskittyä vain valta- ja epäoikeudenmukaisuusnäkökulmiin, koska silloin jotain olennaista suhteen sidoksista jää huomiotta. Naisia ei myöskään tule syyllistää tapahtuneesta väkivallasta selityksillä huonosta itsetunnosta, riippuvuudesta tai masokismista, joiden takia nainen jatkaisi väkivaltaisessa parisuhteessa. Nämä selitykset eivät selvennä naisten tilannetta tai anna heille valtaa tilanteessaan, vaan leimaavat ja uhriuttavat heidät uudelleen.

Griffiths (1995) toteaa, että naiskeskeisessä teoretisoinnissa tunteet ovat olennaisessa suhteessa järkeilyyn ollen ymmärtämisen, näkemyksen ja tiedon lähde. Husso (1997) on tarkastellut väkivaltaisessa parisuhteessa eläneiden naisten kokemuksia, ja hän kirjoittaa heikkouden hetkistä, joita pahoinpideltyinä elämiseen ja olemiseen liittyy. Elämäntilanteesta vaietaan ja sitä hävetään. Naiset kokevat monia tunteita, kuten pelkoa, alistumista, hajoamista ja voimattomuutta, eivätkä jälkeinpäin voi järjellä ymmärtää

tilaansa. Parisuhdeväkivallan kohteena oleminen on hajottavaa ja lamaanuttavaa, eikä se jätä tilaa naisen vihan ja aggression ilmaisulle. Griffiths (1995) korostaa, että pelko pitää ihmisiä paikallaan, ja se määrittyy vallassa olevien kautta. Pelko rakentuu verbaalisen ja fyysisen väkivallan kautta, naurettavaksi tekemisellä ja alentamisella, näkyvällä huomiotta jättämisellä. Pelot kaventavat elämistä ja olemista, tunteiden ilmaisua, älyllisiä aktiviteetteja, itsetuntoa ja tasa-arvoisena olemista. Hydén (1999) puolestaan kirjoittaa naisen pelosta miehen väkivallan vastustamisen muotona, jossa on artikuloimattomassa muodossa tietoa siitä, mitä nainen haluaa tai ei halua. Foucaultlaisen valtatulkinnan mukaan pelon voi näin ollen lukea väkivaltaa vastustavaksi narratiiviksi, jolloin se on myös osa irtautumisprosessia.

Harrén (1986) mukaan tarkastelemalla erilaisten tunnesanastojen käyttöä voidaan tutkia diskursiivisesti tunteita. Tunteetkin ovat sitä, miksi ne kulttuurissa nimetään, ne ovat siis kielessä rakentuvia ja kulttuurisesti suhteellisia. Griffiths (1995) korostaa, että erottelu järkeen ja tunteisiin voidaan kyseenalaistaa. Ihmisen toiminta on seurausta hänen uskomuksistaan ja haluistaan, ja tunteet ovat rationaalisia. Yksittäisten tunteiden nimiä käytetään kuin epäselvinä asentoina sisäisille tiloille, ajatuksille, ymmärrykselle, järjeistämiseksi ja käyttäytymiseksi. Nimitykset ovat epätarkkoja, koska tavat ovat moninaiset, muuttuvat ja päällekkäiset. Eri sanojen avulla tunteissa voidaan määrittellä hienoviritteisiä eroja, esimerkiksi sanotaanko "raivoissaan" vai "ärtynyt", "ärsytetty" vai "vihainen". Yksittäisesti nämä eivät kuitenkaan anna koko kuvaa tunnekokemuksesta. Tunteet ovat nimettyjä ja nimeämättömiä, mutta tunnistettavia ihmisen käyttäytymisen muotoja. Kun olemme ihmeissämme käyttäytymisestämme, tunnesanojen avulla voimme lisätä itsetietoisuuttamme ja itsekontrollia.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme väkivaltaisessa parisuhteessa eläneiden naisten minäkuvan rakentumista sosiaalis-konstruktionistisesta näkökulmasta. Widdicomben (1993) mukaan minuuden merkitykset rakennetaan ja neuvotellaan vuorovaikutussuhteissa kulttuurin tarjoamien resurssien ja käytäntöjen kautta. Jokisen Juhilan ja Suonisen (1993, 38-39) mukaan "identiteetti on väljä yläkäsite, joka voidaan määrittellä tarkoittamaan niitä oikeuksia, velvollisuuksia ja ominaisuuksia, joita toimija olettaa itselleen, toisille toimijoille tai muut toimijat olettavat hänelle" (ks. myös Suoninen, 1992; Peräkylä, 1990). Erilaiset identiteetit voidaan nähdä myös käyttäjien muunneltavissa olevina resursseina (Fairclough, 1992).

Antakin ja Widdicomben (1998) mukaan puheen avulla voidaan tarkastella ja ymmärtää identiteettiä, jota ei passiivisesti omisteta, vaan jota kohti pyritään itsen tai muiden kautta. Identiteettiä käytetään puheessa ja jokapäiväisessä vuorovaikutuksessamme arkisissa käytännöissä. Suonisen (1997) mukaan identiteetti ei ole yksilön sisäinen, olemuksellinen ominaisuus, vaan ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa muotoutuva ja muuntuva konstruktio. Samalle ihmiselle voi näin ollen muotoutua useita eri identiteettejä. Tarkoituksenamme ei ole tässä analyysissä nimetä väkivaltaisessa parisuhteessa eläneiden naisten puheesta tiettyjä identiteetti-positioita, vaan pohdimme väljemmin puheen seurausten vaikutuksia naisten minäkuvan kannalta. Kun tässä tutkimuksessa puhumme minäkuvasta, tarkoitamme kuitenkin juuri niitä mahdollisuuksia ja rajoja, joita naiset puheessa itselleen määrittävät. Lisäksi tarkastelemme minäkuvan rakentumista toimijuus-käsitteen avulla. Diskursiivisen esityksen taustalta, oli se sitten aktiivissa tai passiivissa ilmaistua, on löydettävissä aktiivinen, strategioita ilmaiseva henkilö ja puhuminen on ajateltavissa teoksi (Harré, 1995). Diskurssianalyttisessä kirjallisuudessa kielen käyttäjistä on tapana puhua toimijoina. Toimijan käsite tarkoittaa, että diskurssi mahdollistaa puhujan asettumaan tiettyihin persoonallisuuden positioihin (Suoninen, 1997).

Harrén (1993) mukaan myös metaforat rakentavat osaltaan identiteettejä, egoa ja minuutta. Metaforassa sanomatta jätetyn tilalle otetaan joku sitä muistuttava, mutta yllättävä ilmaisu, osoittaminen tapahtuu siis epäsuorasti (Holma, 1996). Goatlyn (1997) mukaan kielenkäytön metaforia voidaan tarkastella osana merkitysten neuvottelua. Eisikovits ja Buchbinder (1999) tutkivat naisten havaintoja itsestään ja väkivaltaisesta parisuhteesta. Naisten havainnot heijastuvat heidän käyttämässään kielen metaforissa ollen osana merkityksenannon prosessia. Tästä lähtökohdasta kielenkäytöllä on valtaa muotoilla parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen todellisuutta.

Hydén (1999) kirjoittaa, että parisuhdeväkivalta-asetelmassa väkivallan kokeminen on niin kuluttavaa ja kokonaisvaltaista, että siitä uhkaa muodostua naisen koko identiteetti. Husso (1994) tuo esiin negatiiviset tunteet, kuten häpeän, jotka voivat johtaa parisuhdeväkivaltaa kokevan naisen eristäytymiseen, ja jonka seurauksena häviää mahdollisuus vertailla kokemuksia ja tunteita parisuhteen ulkopuolella. Tällöin miehestä voi tulla ainoa peili omalle identiteetille. Husso (1996) nimeääkin väkivaltaisessa parisuhteessa elämisen hajoamiskokemukseksi naiselle. Hydén (1999)

korostaa, että väkivaltaisesta parisuhteesta selvitäkseen on olennaista, ettei nainen omaksu ”hakatun naisen” identiteettiä, vaan erottaa olevansa nainen joka on ollut parisuhteessa, jossa mies on väkivaltainen. Tällöin väkivalta ei ole ainoa määrittävä tekijä hänen elämässään.

Väkivaltaisessa suhteessa eläneiden naisten kokemusten esiin tuomisen lisäksi on tärkeää pohtia myös mahdollisia hoitointerventioita. Tehdessään yhteenvetoa viimeaikaisesta kirjallisuudesta, joka käsittelee feministisen psykoterapian periaatteita, Hill ja Ballou (1998) tuovat esiin eräinä keskeisinä lähtökohtina ja tavoitteina naisten kokemusten arvostamisen, stressikokemuksen sosiokulttuurallisten taustatekijöiden huomioinnin sekä yksilötasoa laajemman yhteiskunnallisen muutoksen tavoittelun. Nämä päämäärät ovat olleet mukana myös käytännön työssä feministisen psykoterapian tekniikoita kehiteltäessä. Vaikka feministit ensisijaisesti kohdistavatkin huomionsa naisiin, korostetaan parisuhdeväkivallan interventioissa keskeisenä seikkana sitä, että miehet kohtaavat oman väkivaltaisuutensa ja sen ei-hyväksyttävyyden sekä ottavat myös vastuun sen lopettamisesta (Dobash Emerson & Dobash, 1992). Naiset ovat raportoineet hyötyvänsä väkivaltaisten miestensä hoitointerventioihin osallistumisesta, jonka myötä he ovat muun muassa kokeneet turvallisuuden kokemuksen lisääntyvän ja oman olonsa kokonaisvaltaisesti paranevan (Austin, 1999). Hydén (1999) kirjoittaa väkivaltaa kokeneiden naisten tarvitsevan apua tilanteensa ja itsensä määrittelyssä, johon liittyy mahdollisuus nimetä ja työstää pelkojaan ja saada suojelua.

Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten puhetta ei ole juurikaan tutkittu. Tässä tutkimuksessa tarkastelemme diskursiivisesti parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten ryhmäkeskusteluja. Tarkoituksenamme on tuoda esiin naisten kokemuksia, ajatuksia ja tunteita. Puhuessaan kokemuksistaan naiset rakentavat erilaisia merkityksiä kokemuksilleen väkivaltaisesta parisuhteesta. Pyrimme kuvaamaan väkivaltaa kokeneiden naisten minäkuvan muodostumista nimeämiemme diskurssien, kertojan positioiden ja toimijuuden käsitteen avulla. Tarkoituksemme ei ole tutkia naisia yksilöinä, vaan tarkastella erilaisia ryhmäkeskustelussa mahdollistuvia ja esiin tulevia puhetapoja. Metodisesti tarkastelemme siis, miten parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset puhuvat, millaisia seurauksia kielenkäytöllä on, ja millaisiin asemiin se heidät asettaa toimijuuden näkökulmasta. Pohdimme myös, miten erilaiset puheet ja puhujan positiot kiinnittävät tai irrottavat naista väkivaltaisesta parisuhteesta.

MENETELMÄ

Aineisto ja osallistujat

Keräsimme tutkimusaineiston Jyvässeudun tukiasema Mobilessa kokoontuneesta parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten keskusteluryhmästä keväällä 1999. Tarve väkivaltaa kokeneita naisia huomioivaan interventioon oli huomattu, ja ensimmäinen naisten ryhmä toteutettiin Mobilessa syksyllä 1998. Ensimmäisessä ryhmässä oli kokeiltu strukturoitua edukatiivista lähestymistapaa. Kuitenkin havaittiin, että naisilla oli tarve puhua tilanteestaan vapaasti, ja edukatiivisesta otteesta luovuttiin toisen ryhmän kohdalla. Kuten ensimmäisenkin ryhmän osalta, tukiaseman työntekijät kutsuivat kevään 1999 ryhmään Mobilen asiakkaina olleita naisia. Ryhmä toimi naisten vertaisryhmänä, jossa puhuttiin avoimesti naisten tilanteesta väkivaltaisessa parisuhteessa. Ryhmän vetäjinä toimivat tukikeskuksen kriisityöntekijät, jotka ovat koulutukseltaan sairaanhoitaja ja sosiaalihojaaja, molemmat naisia. He työskentelevät keskuksessa laajemminkin parisuhdeväkivallan parissa tehden muun muassa kriisi- ja yksilötyötä.

Ryhmän naisia yhdistävä tekijä oli siis parisuhteessa esiintyvä väkivalta, mikä oli naisilla tiedossa jo heidän päättäessään ryhmään osallistumisestaan. Naiset allekirjoittivat myös suostumuksensa tähän tutkimukseen osallistumisesta, ja heille selvennettiin ryhmään osallistujien anonymiteetti ja luottamuksellinen aineiston käsittely. Naisten ryhmän oli tarkoitus toimia suljettuna, mutta siinä oli alussa vaihtuvuutta kahden naisen jäätyä pois ja kahden tultua tilalle. Yhteensä keskusteluryhmään osallistujia oli viisi, ja naisten ikä vaihteli 35 ja 55 välillä. Kaikki naiset olivat olleet aviossa, ja heillä on lapsia. Kokoontumisajankohtana osa naisista oli asumuserossa ja ero oli vireillä, osa puolestaan oli edelleen avioliitossa. Parisuhteessa esiintyvän väkivallan takia kaikilla naisilla oli takanaan kotoa lähtemisiä ja

turvakotikäyntejä. Ryhmän kokoontumisten aikana naisten välillä oli eroja väkivallan esiintyvyyden suhteen.

Ryhmässä naiset puhuivat parisuhteestaan, väkivallan alkamisajankohdasta, sen jatkumisesta ja kokemuksistaan näihin liittyen. Teemoina tulivat esiin myös vanhemmuus ja vastuu perheestä. Naiset pyrkivät myös selittämään miehen väkivaltaisuutta ja omaa reagointiaan tähän. Ryhmän tunnelma oli luottamuksellinen ja naisia huomioiva. Naiset löysivät yhteneväisyyttä kokemuksistaan, mutta myös eroja vaiheidensa välillä, erityisesti suhteessa miehestä irtaantumiseen. Ensimmäisellä tapaamisella sovittiin ryhmän sisäisestä luottamuksesta, toisten asioista ei puhuttaisi ryhmän ulkopuolella. Aluksi jokainen ryhmäläinen kertoi vuoron perään itsestään, parisuhteestaan ja väkivallan esiintulosta. Tämän johdannollisen, teemallisemman ja strukturoidumman kerran jälkeen keskustelu oli vapaamuotoisempaa. Puheenaiheet tuotiin vapaasti esiin keskusteluissa ryhmän vetäjien jossain määrin kommentoidessa ja laajentaessa aiheita. Vetäjät osallistuivat keskusteluun esimerkiksi empaattisesti kuuntelemalla, rohkaisemalla puhumaan, esittämällä tarkentavia kysymyksiä, edukatiivisella otteella kertoen viimeaikaista tutkimustietoa tai konfrontoimalla naisten esittämiä ajatuksia.

Naiset olivat ryhmässä aktiivisia, ja keskusteluissa esiintyi myös jonkin verran päällekkäin puhumista. Naisten päällekkäin puhuminen on pääasiallisesti toisten puhetta myönteleviä kommentteja, se tapahtuu siis melko pehmeästi. Eriävät mielipiteet pyrittiin tuomaan toisia huomioivasti esiin. Ryhmä tapasi ajalla maaliskuu-toukokuu 1999 yhteensä kymmenen kertaa puolitoista tuntia kerrallaan.

Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Post-strukturalismi on termi useille lähestymistavoille, jotka pyrkivät muuttamaan sellaista teoreettista näkökantaa, jossa kokemuksemme maailmasta ja itsestämme ovat jotain kielen ulkopuolella olevaa (Burman & Parker, 1993). Sosiaalisessa konstruktionismissa kieltä pidetään osana todellisuutta itseään ja sitä rakentavana (Jokinen ym., 1993). Modernin ajan universaaleille yhden totuuden vaatimuksille

vastakkaisena sosiaalinen konstruktionismi näkee maailman moninaisena varoen totalisoivia singulaarisia väitteitä (Doan, 1997). Todellisuus, käyttäytymisemme ja subjektiviteetti (käsitys itsestämme) rakennetaan ja ylläpidetään kielessä (Burman & Parker, 1993).

Myös diskurssianalyysi tukeutuu sosiaaliseen konstruktionismiin. Kiinnostuksen kohteena ovat kielessä tuotetut ja ylläpidetyt merkitykset, jotka heijastuvat myös tutkimusanalyysin tulkinta- ja reflektointitapoihin (Burman & Parker, 1993). Tutkimusaineistosta pyritään löytämään diskursseja, joita voidaan kutsua myös tulkintarepertuaareiksi tai merkityssysteemeiksi, joista jälkimmäistä voidaan pitää kattokäsitteenä. Kielenkäytön ajatellaan olevan moninaista ja siinä on useita, jatkuvasti uusiutuvia ja rakentuvia merkityssysteemejä (Jokinen & Juhila, 1999). Toisin kuin kieli, joka viittaa johonkin staattiseen, diskurssi sisältää ajatuksen toiminnasta. Toisaalta diskurssi tarkoittaa vuorovaikutuksellista merkitysten muodostamisen prosessia, toisaalta se on tämän prosessin lopputulos (Lehtonen, 1998). Puhuminen on aktiivista tulkintojen tekemistä ja ajateltavissa toiminnaksi, joka muokkaa sosiaalista todellisuutta. Diskurssianalyttisessä kirjallisuudessa kielen käyttäjistä on tapana puhua toimijoina (Suoninen, 1997). Analyysissä tarkastellaan mitä ihmiset tekevät sanoillaan, joita he käyttävät (Edwards, 1998).

Puhekäytännöissä rakennetaan sekä objekteja että subjekteja; käsityksiä sekä itsestä että itsen ulkona olevasta. Puheessamme otamme tiettyjä subjektipositioita perustuen esimerkiksi siihen, kuinka koemme itsemme puhuessamme tai kuullessamme muiden puhuvan meistä (Burman & Parker, 1993). Juhilan (1999) mukaan positio sisältää ajatuksen tilanteisuudesta ja vaihtuvuudesta. Voidaan siis ajatella, että minä positiotkin ovat muuttuvia. Hallin (1999) mukaan identiteetit rakennetaan diskursseissa, diskursiivisten muodostumien ja käytäntöjen sisällä. Identiteetit ovat pirstoutuneita ja säröisiä, muodostuen moninaisista toisilleen vastakkaista diskursseista, käytännöistä ja positioista. Keskeisenä tarkastelun kohteena on se, mikä kaikki vaikuttaa siihen, kuinka esitämme itsemme puheessa.

Jokaisen toimijan puhe on hyvin vaihtelevaa ja juuri tästä kielen moninaisuudesta diskurssianalyysi on kiinnostunut (Suoninen, 1993). Jokisen ym. (1993) mukaan on olemassa useita vaihtoehtoisia repertuaareja, joiden kautta "totuus" on erilainen. Vaikka kieli sitoo tapoja, joilla on mahdollista tehdä ymmärrettäväksi asioita, se myös antaa

erilaisia mahdollisuuksia asioiden ymmärrettäväksi tekemiseen. Kieli voi saada näkyväksi asioita ja näkökulmia, joita muuten ei havaittaisi (Suoninen, 1992). Diskurssianalyyseissä kielenkäytön variaatioita tutkimalla voidaan muodostaa tutkimuslöydöksiä, kielen funktioita, joilla tarkoitetaan sekä kielenkäytön tarkoituksellisia että tarkoittamattomia seurauksia. Vastatakseen erilaisia funktioita kieli on pitänyt konstruoida sopivaan muotoon (Wetherell & Potter, 1988). Jokinen ym. (1993) tarkentaa, että kielen käytännöissä siis merkityksellistetään, järjestetään, uusinnetaan ja muutetaan sosiaalista todellisuutta. Tarkastelun kohteena eivät ole yksilöt vaan sosiaaliset käytännöt. Muodostaessaan sosiaalista todellisuutta diskurssit eli puhekäytännöt ovat suhteessa toisiinsa. Puhekäytäntöjen väliset suhteet ovat hierarkisia, ja ne määrittyvät sosiaalisesti, jotkut ovat vallitsevia ja ikään kuin itsestään selvempiä kuin toiset (Lehtonen, 1998).

Lehtonen (1998) korostaa etteivät merkitykset ole koskaan abstrakteja, vaan ne tuotetaan sosiaalisesti, institutionaalisesti ja historiallisesti. Yleisesti ottaen analysoitavaa toimintaa tarkastellaan tietyssä paikassa ja ajassa, johon tulkinta pyritään suhteuttamaan. Diskurssianalyyseissä kontekstit ovat siis analyttisiä apuvälineitä, joiden valinnassa tutkija joutuu tarkkaan kuuntelemaan aineistoaan (Jokinen ym., 1993). Tutkimuksemme kontekstina on kriisikeskuksessa kokoontuvien parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten ja kahden vetäjän keskusteluryhmä. Osallistujat tiesivät, että eläminen väkivaltaisessa parisuhteessa oli kokemus, joka yhdisti heidät ja että ajatuksena oli keskustella ryhmässä tähän kokemukseen liittyvistä ajatuksista ja tuntemuksista.

Diskurssianalyysi on aineistolähtöinen tutkimusmenetelmä, ja tutkimusaineistosta nousevia kysymyksiä ja keskeisiä teemoja lähdetään tarkastelemaan ilman tarkkoja ennalta asetettuja tutkimuskysymyksiä. Tehdessään diskurssianalyyttistä tutkimusta tutkijan on tukeuduttava aineiston merkityssystemien kirjoon kielen käytössä tilannekohtaisesti tuotettujen funktioiden jäljittämisessä. Aineiston laatua monipuolistavat sen sisältämät erilaiset näkökulmat ja vuorovaikutuksellinen luonne (Suoninen, 1993). Analyysin tekeminen on luontevaa aloittaa aineiston variaation tarkastelulla. Toistuvalla lukemisella voidaan aineistosta löytää malleja ja systeemejä. Tämä vaihe pitää usein sisällään "aavistusten" seuraamista, hypoteettisten tulkintojen luomisista ja hylkäämistä (Wetherell & Potter, 1988). Tulkinta ei ole siis koskaan

yksiselitteinen prosessi. Laadullisen tutkimuksen periaatteiden mukaan diskurssianalyyssissä voidaan yksityiskohtaisesti tarkastella, havainnoida ja kuvata yhteyksiä keskustelijoiden tai puhujan ja kuulijan välillä.

Sosiaalis-konstruktionistisen ja diskurssianalyttisen näkökulman lisäksi myös feministinen teoria on osaltaan ohjannut analyysimme tekoa. Nicholsonin (1995) mukaan naispsykologian ei tulisi vain selvittää rajattua käyttäytymistä, vaan myös käyttäytymisen käytäntöjä ja niiden diskursiivista tuottamista sosiaalisissa konteksteissa. Feministislähtöisen tutkimuksen pyrkimyksenä on huomioida tiedon tuottaminen diskursiivisena, dynaamisena ja myös poliittisena prosessina, vuorovaikutuksena tutkijan ja tutkittavien välillä. Feminististen termien ja käsitteiden avulla pyrimme nimeämään naiskeskeisiä näkökulmia ja rajaamaan aineistomme tarkastelua halutulla tavalla, toisin sanoen etsien aiheeseen naisen ääntä tai naisten ääniä. Rojolan (1996) mukaan tällä hetkellä feministisen teorian haaste on löytää ja kehittää uusia ajattelun tapoja pohtia muutosta ja minän konstruktioita. Uuden feminiinisen subjektin tavoite on olla moninainen, avoin ja vastavuoroisuudesta elävä.

Olemme pyrkineet pohtimaan tutkimusprosessin kuluessa omaa suhdettamme tutkimusaiheeseen ja mahdollisimman avoimin mielin kartoittamaan mitä eri merkityksiä siitä on meille muodostunut. Tutkimuksen kuluessa olemme keskustelleet omista tunteistamme ja ajatuksistamme naisina ja tutkijoina, joita aineiston keskustelut ovat meissä herättäneet. Nämä kokemukset ovat vaikuttaneet valintoihimme ja rajauksiimme tutkimuksen edetessä. Analyysissä olemme tuoneet naisen puheen esiin siten, kuin me olemme sen kuulleet. Perinteisen tutkimuksen kohteena olemisen sijaan olemme nähneet tutkittavat aktiivisessa toimijan positiossa tuottamassa tietoa ja määrittelemässä itse itseään. Olemme pyrkineet tuomaan esiin väkivaltaisessa parisuhteessa eläneen naisen kokemuksen erityisyyden. Tutkimusraporttimme on aineiston kanssa käymämme neuvottelun subjektiivinen lopputulos.

Analyysin eteneminen

Neuvottelimme naisten ryhmän vetäjien kanssa siitä, mikä olisi paras aineistonkeruumenetelmä. Päädyimme nauhoittamaan ryhmäkeskustelut ääninauhoille, jotta tilanne säilyisi mahdollisimman luontevana. Emme siis itse olleet paikalla ryhmän tavatessa. Myös Juhilan ja Suonisen (1999) mukaan diskurssianalyytisessä tutkimuksessa suositaan mahdollisimman luonnollisia ja eläviä tilanteita ja sitä, että tutkimusaineistot ovat syntyneet tutkijoista riippumatta. Tällöin aineistosta on mahdollista saada esiin useita sävyjä, eri merkitysten rikkautta ja vuorovaikutuksen moninaisuutta.

Naisten ryhmä tapasi yhteensä kymmenen kertaa puolitoista tuntia kerrallaan, ääninauhoja kertyi yhteensä siis 15 tuntia. Tutustuimme aineistoon aluksi kuuntelemalla nauhoja ja tekemällä niistä muistiinpanoja. Kävimme myös keskusteluja aineiston sisällöistä, niiden herättämistä ajatuksista ja tuntemuksistamme. Tämän jälkeen litteroimme nauhat sanatarkasti kirjoitettuun muotoon, jolloin aineistoa tuli yhteensä noin 150 sivua. Luimme tapaamiskerrat yksitellen ja tarkastelimme yksityiskohtaisemmin keskustelujen sisältöjä. Rajasimme tutkimusnäkökulmaamme sekä tutustumalla laajempaan tutkimus- ja teoriakenttään että tarkastelemalla oman aineistomme sisältöjä. Meillä oli aluksi useita teoreettisia, metodisia ja myös aineistosta nousevia teemavaihtoehtoja, joista kävimme keskusteluja. Kyseessä oli kahden tutkijan välinen neuvottelu, näkökulmissamme löytyi eroavuutta.

Päädyimme muokkaamaan tutkimuskysymyksiämme parisuhdeväkivaltaa kokevan naisen minäkuvaa koskevaksi. Meitä kiinnosti naisten puhe väkivaltakokemuksista ja elämäntilanteestaan yleensä, lisäksi kysymykset parisuhteesta lähtemisen vaikeudesta ja ratkaisun löytämisestä vaikeaan tilanteeseen askarruttivat meitä. Nämä lähtökohdat siis ohjasivat lukemistamme. Työstimme aineistoa myös erikseen saadaksemme tutkijoiden yksilölliset näkemykset esiin. Molemmat lukivat laajaa aineistoa poimien siitä kohtia, joissa käsiteltiin tutkimuskohteenamme olevia teemoja. Tämän jälkeen vertailimme yhdessä valitsemiamme tekstikatkelmia ja tarkastelimme niiden yhteneväisyyttä.

Havaitsimme, että valinnoissamme oli samankaltaisuutta ja olimme nimenneet niitä samansuuntaisesti.

Aineiston lukemisen ja näytteiden valitsemisen prosessissa havaitsimme, että naisten puhe on vaihtelevaa, ja varioivilla puhetavoilla on erilaisia seurauksia. Kysyimme itseltämme aineistoa tarkastellessamme kysymyksiä "miten naiset puhuvat" sekä "mistä ja miksi naiset puhuvat". Keskeisenä näkökulmana diskurssianalyysissä onkin puheessa tuotettujen merkitysten tarkastelu, eli se, miten puhekäytännöissä tuodaan esille tapaa jäsentää monimutkaista sosiaalista todellisuutta (Wahlström, 1993). Puheen seurausten eli funktioiden ja erilaisten puhujan positioiden avulla muodostimme ja uudelleen muodostimme diskursseja eli tulkintarepertuaareja. Kokemuksellisuuden esiintuomiseksi pyrimme saamaan tutkimukseen myös naisten tunteita tarkastelevia näkökulmia. Päädyimme viiteen erilaiseen repertuaariin, joissa naiset kuvaavat kokemustaan väkivaltaisessa parisuhteessa ja rakentavat kuvaa itsestään. Tarkoituksemme ei siis ollut tutkia naisia yksilöinä, vaan tarkastella erilaisia puhetapoja ja niiden seurauksia.

Kaikkienensa sekä aineiston analysointi, aiheen rajaukset että kirjoittaminen ovat olleet lomittaisia prosesseja. Myös tutkimustulokset ovat muokkautuneet kirjoittamisprosessin aikana. Lähtökohtaideoita on kehitelty ja osasta on myös luovuttu, jos aineistonäytteet eivät ole tukeneet ajatuksiamme. Diskurssianalyttisen metodiikan mukaisesti tarkoituksemme on ennen kaikkea ollut saada "aineisto puhumaan puolestaan". Ajoittain työläältäkin tuntunut tutkimusprosessi on ollut pitkälti valitsemamme näkökulman rajaamista, sillä sinällään näinkin laajasta laadullisesta aineistosta olisi löydettävissä useita erilaisia tutkimusteemoja ja vaihtelevia näkökulmamahdollisuuksia. Keskinäinen vuorovaikutuksemme on myös ollut olennainen osa tutkimusprosessia.

TULOKSET

Diskursiivisesti tarkasteltuna aineistomme naisten kielenkäytön yleisenä funktiona eli seurauksena ryhmäkontekstissa voidaan nähdä parisuhdeväkivaltakokemusten jakaminen ja täysiarvoisena ihmisenä ymmärretyksi tuleminen. Naiset rikkovat väkivalta-salaisuuden ylläpitämisen kehän turvallisessa tasa-arvoisessa seurassa.

Näemme tässä analyysissä naiset monissa eri positioissa aktiivisesti omaa minäkuvaansa tuottavina. Tarkastelemme naisten puheen erilaisia ulottuvuuksia. Naisten puhe oli tunteikasta ja täynnä erilaisia jännitteitä. Löysimme puheesta viisi repertuaaria: pelkopuheen, rakkauspuheen, velvollisuuspuheen, oman aseman pohdintapuheen ja muutoksenkuvauspuheen. Ryhmän naisilla ei välttämättä esiintynyt kaikkia repertuaareja omassa puheessaan, puhetavoissa oli pikemminkin eri korostuksia riippuen siitä, missä vaiheessa parisuhdeväkivallan työstämisprosessia tai suhteesta irtautumista he olivat.

Naisten puheella on erilaisia seurauksia. Tuomme tässä tutkimuksessa esiin naisten puheessa rakentuvia erilaisia rajoituksia tai mahdollisuuksia, joilla heidän voidaan ajatella neuvottelevan omaa positiotaan erilaisella, keskenään jännitteisellä puheella. Huomioimme analyysissämme ryhmän vetäjien puhetta siinä määrin, kuin se tuo lisävalotusta ryhmän keskusteluista. Huomasimme myös, että ryhmätapaamisten edetessä naisten puheessa tapahtui muutosta tunnekeskeisemmästä puheesta reflektioivampaan puheeseen, vaikkakaan tässä tutkimuksessa muutosprosessi ei ole tarkastelumme kohteena.

Perustelemme tutkimuksemme tuloksia aineistonäytteillä, joiden avulla myös havainnollistamme tulkintaprosessimme kulun. Olemme muokanneet diskursseja kuvaavat aineistonäytteet siten, ettei naisten henkilöllisyys ole tunnistettavissa. Käytämme naisista tunnuksia N1-N5 ja ryhmän vetäjistä V1 ja V2. Ennen kutakin aineistonäytettä ilmoitamme suluissa tapaamiskerran numeron ja rivinumeroinnin alkuperäisessä transkriptiossa, jotta otteen alkuperäinen sijainti on paikannettavissa. Esitämme aineistonäytteet pienemmällä tekstikoolla erotellaksemme ne muusta

tekstistä. Käytämme näytteissä myös juoksevaa numerointia viittausten selventämiseksi.

Aineistokatkelmissa käytetään seuraavia merkintöjä:

V1-V2	ryhmän vetäjät
N1-N5	ryhmän naiset
(.)	alle sekunnin mittainen tauko
(1)	tauon pituus sekunteina
[	päällekkäin puhumisen alkaminen
(teksti)	epäselvästi kuultu sana tai kohta tekstistä
()	puhe, josta ei ole saatu selvää
teks-	kesken jäänyt sana
.hhh	sisään hengitys
hhh	ulohengitys
<u>teksti</u>	painotettu kohta puheessa
teksti:	pitkitetty äänne
((teksti))	litteroijan kommentit
(...)	tekstiä poistettu välistä

Pelkopuhe

Naisten ryhmäkeskusteluissa puhe on tunteikasta ja pelon kokemukset ja sen eri muodot esiintyivät puheessa useasti. Pelkopuheessa pelon kokemus saturoittaa puheen. Pelkopuheen seurauksena naisen elämän hallinta on puutteellista ja keskeistä on tunnekokemuksen eläminen ja hätä. Hänellä on tunne selviämättömyydestä, kontrolloimattomuudesta ja keinottomuudesta. Pelkopuheessa naiselle ei rakennu selkeää kokemusta toimijuudesta. Pelkopuhetta sisältävissä puhekatkelmissa puheenvuorot ovat pitkiä ja vuolaita. Naisilla vaikuttaa olevan tarve kuvata tunnettaan ja vaikeaa tilannettaan sekä päästä purkamaan pahaa oloaan.

Näyte 1 (10. tapaaminen, rivit 918-921, 926-930)

N1: alkaa kello neljatoista ja (1) ja mä niinku rupeen yhtäkkiä niin että mä en pysty mä teen yhtä (1) yksiä papereita ni mulla oli kolme paperia mä sain tehtyä ni ne kaikki tein kolme kertaa töissä en pystynyt tekee yhtään (.) siis iski siis niin semmonen mieletön pelko ja siihen ei niinku mikään järkipuhe auttanut (...) siis mikään ei auta mä meen sitte töissä mä istun parkkipaikalla autossa ja (2) si- mä e- mä e- en pääse mihinkään mun on haettava lapset ja (1) mun on mentävä kotiin mut siis se tuntu ihan siis se oli ihan

niinku joka (.) niinku (.) mä en voi kuvata se on niinku joka ihan hirvee niinku myrsky tai semmonen isku tai joku semmonen ihan hirvee hyökkäys niinku menee sulla niinku läpi täällä (2)

Näytteessä 1 naisen pelko on jatkuvaa ja se on laajentunut myös väkivaltatilanteiden ulkopuolelle. Pelkokokemuksen saturoittamassa puheessa kielenkäytön funktio on naisen toimimattomuus, tunteiden voimakas kokeminen ja hallinnan puutteen kuvaaminen. Nainen on tässä puheessa pelkääjän positiossa, josta hän ei näe ulospääsyä. Nainen kuvaa esimerkkirepertuaarissa arjen velvollisuuksia, mutta sanoessaan "iski siis niin semmonen mieletön pelko" tunteet saavat vallan. Nainen on voimaton ja kokee lamaanusta "mä e- en pääse mihinkään". Hän erottelee puheessaan selkeästi järjen ja tunteet. Sanoessaan "siihen ei mikään järkipuhe auttanut", hän toteaa, ettei pelkoa pysty järjellä käsittelemään. Tunne on aluksi lähes kielen kuvauksen ulkopuolella "mä en voi kuvata", mutta sitten hän ilmaisee metaforalliset kuvailut pelosta myrskynä, iskuna ja hyökkäyksenä, jotka tuovat esiin tunteiden aktiivisen voimakkuuden ja (väki)vallan. Kuvaus kertoo myös naisen voimattomuuden kokemuksesta tilanteen keskellä. Naisen puhe on preesensissä, jolloin tilannekuvaus on intensiivinen kerrontahetkellä. Hänellä ei ole etäisyyttä tapahtumaan, vaan pelkoa läpieletään edelleen kerronnassa. Nainen on alistunut ja ahdistunut, ja tilanne on hänelle käsittämätön. Tässä näytteessä pelko rajoittaa toimijuutta ja lamaanuttaa naista toiminnallisesti. Kaikki tapahtuu parisuhteessa kiinni olemisen kontekstissa. Pelon vallassa eläminen rajoittaa naisen visioita tulevasta, eikä parisuhteesta lähteminen näyttäytyä mahdollisena. Nainen on myös kokemuksensa kanssa täysin yksin.

Näyte 2 (2. tapaaminen, rivit 883-894)

N1: (...) eli tuota (4) siinä ois tavallaan si siis semmonen semmonen näin että jos jos tää asia voitais hoitaa niinku rauhallisesti ni silloin sitä ei olis silloin mä voisin täysin luottaa

V1: mmm

N1: mut jos toinen niinku ärsyttää viimiseen raivoon ni sitä mä en tiedä mitä se tekis (3) esimerkiks jos hän nyt tulis tuota (1) sanotaan tulis käymään ja (2) tai ei tavallaan se pelko ja se ahdistus on tuossa et miten mä sanon sen et kuule mä en voi oikestaa ollakkaa (1) samankaton alla enää (.) minkälaisen reaktion se tekee mitä sitte (3) ja se on niinku se ahdistus mulla et mite miten tää ratkastaa miten tää yhtälö ratkastaa (2) sitä ratkaisua mä en voi niinku luvata

V1: sä oot turvakodissa (1) jonkun kerran ollu

N1: joo (2) no [ku mää

V1: [onko niistä kokemuksista mitään apua tähän mietintää

Näytteessä 2 nainen toivoo asioiden selviämistä, mutta on puhuessaan voimattoman ja toimintaan kykenemättömän positiossa. Naisella on näkemys ratkaisuvaihtoehtoista,

mutta lähteminen estyy, koska pelko sitoo ja hän joutuu olemaan varuillaan. Nainen puhuu itsestään miehen näkökulmasta käsin "jos toinen niinku ärsyttää..." kokien mahdollisuudekseen ärsyttää mies väkivaltaan, "viimeiseen raivoon", jolloin miehen toiminnasta ei ole mitään takuita "mä en tiedä mitä se tekis". Sama uhka ja pelkokokemus pätee myös suhteessa naisen suunnitelmiin lähteä, jos hän edes mainitsisi tästä miehelle "minkälaisen reaktion se tekee mitä sitte". Kielenkäytön seuraus on ristiriita; nainen on yksin velvollinen ja vastuussa ratkaisusta vaikeaan tilanteeseen, mutta alistunut ja kykenemätön ratkaisun tekemiseen. Tässäkin näytteessä pelkopuheen voidaan ajatella rakentavan kiinnittymistä parisuhteeseen. Nainen on puheessa uhattuna ja voimaton toimimaan. Pelon tunne vie naisen mukanaan ja saa kaipaamaan vapautumista vaikeasta tilanteesta, mutta samalla estää rakentavien ja vaihtoehtoisten ratkaisumallien löytymisen. Vaikka naisella olisikin toiveita lähtemisestä tai ratkaisusta, hän ei koe pystyvänsä toteuttamaan niitä käytännössä.

Ryhmässä annetaan tilaa kuvata pelon kokemuksia. Näytteessä 2 ryhmän vetäjä kommentoi naisen puheessa ilmenevää ratkaisun muodostamisen vaikeutta. Sanoessaan "sä oot turvakodissa jonkun kerran ollu... onko niistä kokemuksista mitään apua tähän mietintään" ryhmän vetäjä muistuttaa turvakodista yhtenä aikaisemmin toteutuneena naisen tekemänä ratkaisuna tuoden esiin naisen toimijuuden mahdollisuuden.

Näyte 3 (7. tapaaminen, rivit 445-450)

N1: mä muistan et sillon kerran ku mä (.) tuln turvakotiin semmosen kriisin jälkeen niin (1) mulla meni varmaan viis päivää niin et mä en pystyny ajattelemaan et (mitä tää on) (1) se: oli niinku (.) se oli tyhjä koppa (.) ku (.) mä en voinu ajatella (3) et ees niinku kuvaa vaan en niinku muista sitä kuvaakaa ees niinku ei hyvässä eikä pahassa mielessä ei missään (1) se on niinku aina ku jos ajat- yrittiki ajatella ni se (1) se ei tullu mitää (1) ei oo niinku (uutta filmiä) telkkarissa (3) siin meni viis päivää (.) emmä pystyny tekee yhtää mitää (...)

Tässä näytteessä nainen puhuu väkivallan jälkeisestä pelon aiheuttamasta lamaannuksesta. Hän kuvaa kokemustaan väkivaltatilanteen jälkeen, joka rakentuu puheessa shokinomaisena hetkenä. Naisen muistikuvat ovat hatarat ja toipumiseen tarvitaan aikaa. Puheen seurauksena naisesta rakentuu kuva omaan ajatusmaailmaansa yhteyden kadottaneena, jota hän kuvaa metaforallisesti "se oli tyhjä koppa ku mä en voinu ajatella". Nainen kuvaa myös toimintakyvyttömyyttään "emmä pystyny tekee yhtää mitää". Puheessa on kuitenkin shokkitilanteen aikaansaamaa toimijuutta, näytteen alussa hän kertoo ääritilanteesta tapahtuneesta aktiivisesta ratkaisusta ja toiminnasta

” mä muistan et sillon kerran ku mä tulin turvakotiin semmosen kriisin jälkeen”.

Näyte 4 (7. Tapaaminen, rivit 461-479)

N2: (...) emmänyt muista että mä nyt oisin sillai (1) sillälaiilla painajaisia nähny

N3: enkä mäkään niitä painajaisia nähny tota heti (.) mä n- mulla meni kans pari yötä sen tapahtuneen jälkeen että mä niinkun vatvoin niitä ja pelkäsin

N2: mmh

N3: pelkäsin koko yön ja (.)sillai niinku mietin niitä asioita ja (.) sitte niinkun sitte ku mun tavallaa alitajunta niinku e- ni iski sillee yht'äkkiä että sii- siitä saatto ku- olla niinku kuukaus eteenpäi jos ei ollu sattunu siinä välillä mitään (1) nii sitte niinku yht'äkkiä (.) iha niinku että ei pystyny mitenkää niinku (1) työstämää niitä asioita vaan

?: [mmh]

N3: [sit se] niinku yht'äkkiä tuli sieltä aina (1) että (.) mä tiesin että mä heräsin vaa yöllä siihe omaan huutooni ja siihen että (.) pulssi hakkas niinkö (.) se on kauhee tunne ko niinko syän tulee rinnasta ulos

(.) ja hiki kylmä hiki [tulee päälle ja]

N1: [mmh] (3) minä herään semmoseen ahistukseen et tästä ei selviä täst ei selviä (1) mul on semmonen niin et mä herään aamuyöstä johonki semmoseen yleensä mä oon illalla nii väsyny et mä nukahan mutta sitte oon mä jonku kerran nukahtanu ((yskintää taustalla)) (-) mut sitte mä oon joskus keskellä yötä että (.) miten mä selviän

V2: siis onks sulla vieläkin tätä

N1: nii no [nyt joo]

V2: [just joo]

Näytteessä 4 käydään kolmen naisen vuoropuhelua pelon kokemuksista. N2 muistelee ja kuvaa pelon kokemusta väkivallan jälkeen, joka ilmenee viiveellä muun muassa painajaisissa ja yöllä "niinku yht'äkkiä tuli sieltä aina että mä tiesin että mä heräsin vaa yöllä siihe omaan huutooni ja siihen että pulssi hakkas niinkö se on kauhee tunne ko niinko syän tulee rinnasta ulos ja hiki kylmä hiki tulee päälle ". Hän puhuu pelosta ja kokemuksistaan imperfektissä, jo menneenä kokemuksena. N1 puolestaan jatkaa puhetta preesensissä, ollen edelleen väkivallan uhan alla. Sanoessaan " (...) minä herään semmoseen ahistukseen et tästä ei selviä täst ei selviä (...) mut sitte mä oon joskus keskellä yötä että (.) miten mä selviän" nainen kuvaa edelleen esiintyvää pelkoa ja epä tietoisuuden tunnetta selviämistään. Hän on puheessaan eri positiossa toiseen naiseen nähden. Näytteen lopussa myös vetäjä esittää tarkentavan kysymyksen pelon tämänhetkisestä läsnäolosta. Pelon kokemusten jakaminen yhdessä rakentaa kuitenkin myös yhteenkuuluvuutta ryhmän naisten välillä.

Rakkauspuhe

Jännitteenä ja kontrastina pelolle naisen puheessa ilmenee rakkaus miestänsä kohtaan. Rakkauspuheessa nainen käy läpi parisuhteen hyviä hetkiä. Puheessa ilmenee tuttuuden ja turvallisuuden tunne suhteessa mieheen ja yhteiseen menneisyyteen. Rakkauden siivittämänä nainen puhuu parisuhteesta ja miehestä idealisoivasti. Suhteessa tulevaisuuteen rakkaus saa naisen toivomaan muutosta parempaan tai muistelemaan mennyttä ihanana. Hän toivoo miehen muuttuvan ja hyvien hetkien vielä tulevan. Puheen funktiona nainen rakentaa, perustelee ja ylläpitää yhdessäolon mahdollisuutta ja parisuhteeseen jäämistä. Nainen peilautuu rakkauspuheessa miehen kautta, kun mies on hyvä, naisellakin voi olla hetken hyvä olla. Naisen oma toimijuus on häivyttynyt suhteessa mahdollisuuteen lähteä parisuhteesta.

Näyte 5 (1. tapaaminen, rivit 397-398)

N1: (...) ja tää jouluki oli tulossa ni (...) sanotaa et sillo kun hän on parhaimmillaan ja silloin ku hänellä on se hyvä hetki ni hänhän on niin hyvä että (...) ei sellasta toista oo

Näytteessä 5 nainen puhuu miehestään idealisoivasti korostaen tämän hyvyyttä. Nainen on puhuessaan idealisoijan positiossa. Hän rakentaa miehestä kuvaa ainutlaatuisena kumppanina sanoessaan “kun hän on parhaimmillaan (...) ni hänhän on niin hyvä että ei sellasta toista oo“. Puheessa on myös puolustautumisen sävyä. Toisaalta nainen määrittää tämän position ajallisesti rajalliseksi “hänellä on hyvä hetki“. Puheen seurauksena nainen selittää jäämistään ja ylläpitää sidosta mieheen. Koska mies on myös hyvä, ei ole käsittämätöntä että nainen on miehen kanssa.

Näyte 6 (8. tapaaminen, rivit 953-960)

N1: (...) ku mäki aattelin et jos mä jostain jonku (1) loukun hommaan kesäksi ku on ihana kesä ja meil on rivitaloasunto ja ihana oma piha ja (1) ja sitku iskä tulee ja sit ois kaikki ihana eessä ni sitte mä vien ne jonnekki kerrostalo (1) loukkoon (...) kiva

V1: mut sit to (...) mut sit [tois- toisaalta toisaalta se että (...) että tota noin ni (...) minkäläistä on (...)] jos ne lapset elää

N1: [mm mm (4) mm (1) niin

V1: [siinä siinä ja näkee sitä (...) sitä väkivaltaa ja sitä kaikkee mitä ne joutuu todistamaan (...)]

Tässä näytteessä nainen idealisoi perheen yhdessäoloa ja perustelee sillä jäämistään. Puhekatkelmassa lähteminen rakentuu vaikeana ja vastenmielisenä vaihtoehtona ihanalle koti-idyllille, johon nainen sisällyttää miehen ja koko perheen yhteisessä kodissa, sekä toiveet tulevasta sanoessaan "sit ois kaikki ihana eessä". Nainen rakentaa mielikuvaa perhe-elämästä positiivisessa valossa unohtaen tai häivyttäen väkivallan olemassaolon. Edes ajatus lähtemisestä on syyllisyyttä aiheuttava, jolloin nainen joutuisi perheen särkijän rooliin. Ryhmän vetäjä realisoi tilannetta muistuttaessaan väkivallan olemassaolosta. Näytteen lopussa nainen kuitenkin myöntelee vetäjän puhetta, ja pystyy siis vastaanottamaan kommentin väkivallan olemassaolosta.

Näyte 7 (1. tapaaminen, rivit 244-248)

N4: (...) enkä ole (.) tavannu (.) miestä (.) tai se on kielletty (1) mä oon antanu luvan että saa kieltää ja mä en haluu koska mä tiedän et joka kerta kun (.) mä joudun hänen kanssa puhelimesta keskusteluun (1) hän yleensä pystyy taivuttamaan mut takasin tai sitten jo- (1) jos mä joudun mä tiedän et jos mä joudun hänen kanssaan ka- kaksistaan johonkin mä en pysty sanomaan hänelle ei (.) tai että .hhh mut siitä huolimatta mä vielä niinku ootan koko ajan että jos se se ihme tapahtuis että (.) se vielä muuttus joten kuten jos se ryhmä (1) antais hänelle jotain .hhh hhh joku loksahas paikoilleen (...)

Näytteen 7 puheessa rakentuu avuttomuuden ja voimattomuuden kokemus suhteessa mieheen. Tämä tulee esiin naisen sanoessa "joka kerta kun mä joudun hänen kanssa puhelimesta keskusteluun hän yleensä pystyy taivuttamaan mut takasin" ja "mä en pysty sanomaan hänelle ei". Nainen tarvitsee muita kieltämään häntä tapaamasta miestä, eikä koe kykenevänsä ilman tukea olemaan miehestään erossa. Naisen rakkaus ilmenee toiveikkaassa puheessa, jossa nainen toivoo miehen ja tilanteen vielä muuttuvan. Tässä näytteessä nainen on toivojan positiossa, hän "odottaa ihmettä", toivoo väkivaltaisten miesten ryhmän "antavan miehelle jotain" ja "jonkin loksahavan paikoilleen". Tilanteen muuttuminen ja väkivaltaisen käyttäytymisen loppuminen tulee myös miehen ulkopuolelta, tässä puheessa mies ei itse ole mahdollinen saamaan aikaan muutosta. Myös naisen toiminta on passiivista rakentuen odottamisesta ja toivomisesta, mikä puolestaan kiinnittää naista parisuhteeseen. Nainen myös puhuu huokailten, pohdintaan sisältyy raskaita ja vaikeita tunteita.

Näyte 8 (4. tapaaminen, rivit 454-457, 459-461)

V1: eli onko mahdollista että sulla on (.) sulla on miestä ikävä

N1: mulla on ikävä sitä miestä joka joka on se parempi mies (.) mulla ei oo yhtään ikävä sitä toista miestä

V1: nii mut ku sä saat ne molemmat samassa [paketissa]

N1: [nii mää saan nii mää tiedän siis e ei mulla oo sillai (2) no(...) siis tottakai mulla on ikävä sitä hänen parempaa minäänsä ja mä toivon et se on hän (.) hän olis se mut mä (.) niinku kauhulla juoksen karkuun sitä toista puolta (1) ja siinä tässä on se tasapaino homma että kuinka mä voin juosta karkuun sitä (...)

Naisen rakastavan positio ilmenee miehen väkivaltaisuuden häivyttämisenä. Tässä näytteessä hän kaippaa "sitä parempaa miestä". Nainen mahdollistaa tilaa tunteilleen ja oikeuttaa rakkauttaan jakamalla miehen hyvään ja väkivallattomaan sekä pahaan ja väkivaltaiseen mieheen. Hän puolustaa rakkauden positiotaan, mutta kokee paradoksaalisena sen, että joutuu pakenemaan rakastamaansa miestä.

Näytteissä 6 ja 8 näkyy myös ryhmäkonteksti. Ryhmän vetäjä realisoi ja kyseenalaistaa naisen idealisointipuhetta, kun hän muistuttaa sekä väkivallan olemassaolosta että miehen vastuusta sen tekijänä.

Näyte 9 (5. tapaaminen, rivit 458-464)

N1: (...) musta tuntui ihan et mä räjäähän mä että pitääkö mun seuraavan kerran ihan pyytää jotain lääkettä että mä aina selviän tästä tästä hetkestä ja (.) sit mä päätin että (.) ((niistäminen)) kuitenkin että et okei ei veetä puhelinta seinästä mutta (2) soitetaa huomenna jos se ei soita sitä ennen (.) sit mä olin jo aika helpottunu ja rauhattunu ja mä että se aika oli jo mennä ohi et okei tänään ei soitettu (2) ja hänkään ei soittanu ja (.) sit alko olla jo iha okei ja (.) sit hän yht'äkkiä soitti (.) se puhelu oli aivan ihana (2) ja sillan taas niinku meni jalat alta et oonks mä ihan hullu et mä pelaan tämmösiä hirveitä (pelejä) nii

N3: hän taitaa [pelata sitä peliä

N1: [nii

N3: nytki sinun [kanssasi

N1: [nii ei hän tiiä sitä (.) hänellä ei oo aavistustakaa mitä mussa tapahtuu (.) ei hänel oo mitää niinku tietoa

Näytteessä 9 pelkopuhe ja rakkauspuhe ilmenevät lomittain, josta naiselle seuraa syyllisyyttä ja epäilyä omista tunteista. Teemojen keskinäinen jännitteisyys tulee hyvin esiin. Tämä näyte alkaa naisen pelkopuheella, jossa keskeisenä piirteenä on naisen tunne selviämättömyydestä. Naisella on kuitenkin velvollisuuden tunne olla yhteydessä mieheensä "okei ei veetä puhelinta seinästä mutta soitetaa huomenna jos se ei soita sitä ennen". Kun mies soittaa ja "puhelu oli ihana", naiselta "taas niinku meni jalat alta". Nainen tuntee taas rakkautta miestä kohtaan, joka taas saa naisen kokemaan syyllisyyttä "oonks mä ihan hullu et mä pelaan tämmösiä hirveitä pelejä". Kyseessä on moninaisten jännitteiden kenttä, pelon ja rakkauden vuorottelu, jossa nainen kokee itsensä epävarmaksi. Nainen on miehen kautta peilautuvan positiossa. Ryhmän toinen nainen kyseenalaistaa naisen syyllisyyden toteamalla miehen osallisuuden kuviossa. Puhuja ei

kuitenkaan ota ehdotusta vastaan, vaan uskoo miehen olevan tietämätön hänen tunteistaan.

Ryhmäkontekstissa naisen rakkauspuhetta kuunnellaan, mutta sille tarjotaan myös muita merkityksiä. Muut ryhmäläiset ja vetäjät konfrontoivat naista, mihin nainen suhtautuu helposti puolustautuvasti. Rakkauspositiosta käsin naisen on vaikea vastaanottaa kyseenalaistavaa näkemystä.

Velvollisuuspuhe

Velvollisuuspuheessa funktiona on naisen velvollisuus perheideaalin rakentamisesta ja ylläpitämisestä, mikä tapahtuu joko sisäisen tai ulkoisen pakon sanelemana. Nainen muodostaa velvollisuuspuheessa itselleen moraalisia rajoja ja pohtii, mikä on hänelle sallittua, mikä ei. Hän on puheessa puolison ja äidin rooleissa, joissa hän on kiinni miehessään. Velvollisuuspuheessa nainen on sitoutunut parisuhteeseen, oma toimijuus on rajallinen ja häivyttynyt, koska nainen hahmottaa tilannettaan perheen, lasten ja miehensä kautta.

Näyte 10 (3. tapaaminen, rivit 1029-1038)

N1: no se tavallaa mitä me nyt ollaan viimeeseen asti pitäs kuitenkin käyttäytyä ikäänkun pitäs toist järkevänä ihmisenä (3) sehän on loukkaus toiselle jos niinku [käyttäytyy niinku ( )]

V1: [onks sua] koskaan loukattu

N1: no o:n tietenki (.) [muthan]

V1: [mmh]

N1: on niinku tapettu monet kerrat

V1: nii (.) aivan (.) silti sä et halua loukata toista

N1: ilman sitä siis se toinen toinen menee sit se- silt tulee nii hirvee hirviö sit ku se loukataan että (.) sitähan ei niinku pitele mikää (...)

Nainen rakentaa näytteen 10 puheessa velvollisuutta toimia kumppanina moraalisesti oikein ja vastuullisesti, miestänsä huomioiden. Puheessa ilmenee mielenkiintoisella tavalla naisen vaatimus itseään kohtaan "käyttäytyä ikäänkun pitäs toista järkevänä ihmisenä". Puheen ikäänkun-sana viittaa teeskentelyyn ja todellisten tunteiden peittämiseen. Ryhmän vetäjä kyseenalaistaa naisen velvollisuuspuheen, jonka seurauksena naisen tilanteen paradoksaalisuus tulee esiin. Sanoessaan "tulee nii hirvee

hirviö sit ku se loukataan että sitähän ei niinku pitele mikää” nainen reagoi ryhmän vetäjän kyseenalaistavaan puheeseen pelkopuheella selittäen sitä kautta omaa vastuutaan miehen pitämisestä väkivallattomana. Metafora miehestä hirviönä kuvaa miestä äärimmäisenä pahana, jonka väkivalta ei ole kenenkään hallittavissa. Vaikka nainen on alistettu, minkä hän ilmaisee metaforisesti “tapettu monet kerrat“, hänellä ei ole valtaa puolustaa itseään eikä kokea vihaa.

Näyte 11 (4. tapaaminen, rivit 337-340)

N3: ja niinku että te sanoitte sitä että että mua on loukattu että tuota ei mun tarte olla niin (1) niin tuota (1) hyvin käyttäytyvä häntä kohtaan (1) mut tuota (1) eikö nyt kumminkin (.) siis joko niin et pannaan sit ihan ranttaliks mutta ku tai sitten niinku (1) kumminki niinku (1) kai mun täytyy niinku käyttäytyä sit niinku (1) järkevästi niinku (.) niinku (.) niinku normaalisti

Näyte 11 alkaa naisen muistelulla aiemmista keskusteluista. Nainen ilmaisee itseensä kohdistamiaan vaatimuksia järkevästä ja normaalista käytöksestä. Hän hakee toiminnalleen vahvistusta ryhmältä kysyessään "eikö nyt kumminkin" tarvitse käyttäytyä hyvin. Vahvistuksen hakeminen kuvastaa, miten tyhjän päälle nainen kokee jäävänsä, jos velvollisuudet kyseenalaistetaan. Hillitylle käyttäytymiselle vastakohtana on tunteikas käyttäytyminen, “pannaan sit ihan ranttaliks“, joka kuvaa hallitsemattomuuden tilaa. Velvoitteiden kautta nainen muodostaa rajoitteita ja sääntöjä suhteessa mieheen ja myös selittää itselleen jo olemassa olevaa rajoitettua tilaansa. Kontrastiksi miehen arvaamattomuudelle naisen voidaan ajatella pyrkivän tällä puheella saamaan kontrollia tilanteeseen. Naiselle rakentuu näytteissä 10 ja 11 moraalisesti hyvän toimijan positio, joka sitoo jäämään parisuhteeseen.

Näyte 12 (1. tapaaminen, rivit 463-464)

N1: yksin sanottava yksin tehtävä ne kaikki asiat ja sit ku on kolme pientä lasta mitä sitte jos itekseen olis ni lähtis vaa (2) mut siel on kolme lasta ja ne kysyyki millo isi tulee kotii ja niillä on ikävä isiä ((niiskutusta)) tää on helvettiä (...)

Tässä näytteessä nainen konstruoi mielikuvaa itsestään halukkaana lähtijänä, jota kuitenkin äitinä perhe-elämän arki ja lapset sitovat kotiin. Nainen on toisaalta väsynyt suureen vastuuseensa ja yksinäisyyteensä, mutta hän on sitoutunut mahdollistamaan lapsille isäsuhteen ja perheenä yhdessäolon. Nainen kuvaa itseään sinnittelijän

positiossa. Halu lähteä on mahdoton toteuttaa ja toimijuus on rajallinen. Ristiriitaiset tunteet on vaikea kestää “tää on helvettiä”.

Näytteessä 13 nainen pakenee väkivaltaa ja miestä, mutta pakenemisen rinnalla hän myös hakee perhe-elämän jatkumisen mahdollisuutta.

Näyte 13 (1. tapaaminen, rivit 382-388)

N1: (...) niin että vaikka mä olin aamulla päättäny että (.) jos mä tästä talosta ulos pääsen lasten kanssa ehjänä niin mä en ikinä tuu tämän katon alle (.) nii silti mä vielä koko aamupäivän töissä mietin et meeks mä takasi onks vielä joku mahollisuus mennä takasi (1) kävin täällä juttelee täällä ((kriisikeskuksessa)) oli sitte ketä tääl nyt olikaan ja mitä mä teen (.) ja sit mä vielä aattelin et no okei mä: meen kotiin (1) mut mä: vielä soitin sitte matkalla et mit- mitä kuuluu (1) sieltä rupes tulee sellast samaa tekstiä (2) ja silloin tuota hhh enkeli katkas sen puhelun (.) se oli he ni se puhelu jää- puhelin jääty (.) eli mun ei tarvinnu katkasta sitä puhelua se puhelin jääty (.) mä hain lapset ja jätin auton päiväkotin eteen ja tilasin taksin tulini tänne (.) me oltii kuukaus poissa oltu (.) sit mä ajattelin voi että nyt tulee joulu ja se on ihan hirveen tilanne siis

Myös velvollisuuspuheessa rakentuu jännitteitä. Näytteessä 13 nainen pakenee kotoa, mutta kokee tilanteen ristiriitaisesti ja miettii välittömästi paluun mahdollisuutta. Nainen ei koe hetken helpottuneisuutta, vaan paineita perheen yhdessäolon ylläpitämisestä. Nainen on tässä puheessa sidotun positiossa. Naisen oma toimijuuden kokemus on häivyttynyt, hän ei kykene katkaisemaan puhelua halutessaan, mikä kuvastaa sidettä mieheen. Ainoastaan metaforalla kuvatun ulkoisen sattuman avulla hän pystyy irtautumaan hetkeksi “enkeli katkas sen puhelun...se puhelin jääty”. Näytteen lopussa nainen selittää paluutaan joulun avulla, joka perinteisenä perhejuhlan luona naiselle painetta yhdessäolosta ja on perusteena kotiinpaluulle. Puheessa naisen oma käyttäytyminen ja paluun suunnittelu näyttäytyy hänelle itselleenkin käsittämättömänä hänen sanoessaan “vaikka mä olin aamulla päättäny että jos mä tästä talosta ulos pääsen (...) nii silti mä vielä koko aamupäivän töissä mietin et meeks mä takasi onks vielä joku mahollisuus mennä takasi”.

Näyte 14 (5. tapaaminen, rivit 536- 541,556- 560)

N3: ja kun tuntuu sit että niinku töissä vaikka mulle työ oli hirveen ainaki niinku semmonen voimavara

N1: mmh

N3: (.) ja lasten kanssa pitää olla niinku aina (.) siis niitten kans pitää vaa olla siis sitä ei niinku voi ruveta nyyhkyttämään siinä ja suremaa ku sitte pitää elää nii (.) .hhh sitte tuntuu että seki tuntu joskus hirveeltä että tosiaan täytyy skarpata siellä täysillä ja ite oli siis ihan rikki (.)

N1: mmh

(...)

N3: heikko- osoittaa heikkoutta ja inhimillisyyttä et se oli minusta kyllä semmonen ristiriitanen tilanne

N1: mmh

N3: tuntu että niinku hajos että ei ollu mitään paikkaa missä olis saanu saanu olla oma ihtesä (.) ja tietysti sitä eli semmosessa niinku (.) ku ei ollu kertonu kenellekkää nii (.) eli semmosessa hirveessä semmosessa niinko että piti puristaa paikasta toiseen koko ajan ja

Tässä näytteessä nainen kuvaa sisäistä velvollisuuttaan pärjätä ja ylläpitää kulisseeja sekä töissä että suhteessa lapsiinsa. Puheessa on paljon velvoitesanoja, joilla nainen kuvaa ristiriitaa omien tunteiden ja toiminnan välillä, kuten sanoessaan “tosiaan täytyy skarpata siellä täysillä ja ite oli siis ihan rikki”. Sanoessaan “heikko- osoittaa heikkoutta ja inhimillisyyttä” nainen määrittelee oman kokemuksensa ja tunteiden osoittamisen toisaalta heikkoudeksi ja toisaalta luonnolliseksi asiaksi, jonka hän olisi halunnut jakaa jonkun kanssa “niinku hajos että ei ollu mitään paikkaa missä olis saanu saanu olla oma ihtesä (...) ku ei ollu kertonu kenellekkää”. Toinen nainen jakaa kertojan kokemukset myötäilemällä hänen puhettaan.

Näyte 15 (2. tapaaminen, rivit 470-471, 475-476, 480-481, 483-485, 490-493)

N4: (...) sitä miestä pelkää niin kauheesti siis ett mä sanon ja se sanoo ett ei sun tarvi mua pelätä (1) ni ei se pelko lähe pois sillä et sä: sanot (...) mä: katoin aina et minkänäkönen naama on ett siitä jo tiesi että (1) että voiko puhua normaalisti ni täytyyks tässä alkaa sitte alko jännittää (...) jo pelkästään se et mä joudun miettimään et nyt mun täytyy soittaa (...) mun pitää soittaa et mä: oon hiljasempi ja mä mietin ja oon että mä: jännitan sitä et mitä: mä: sille sanon (4) ja sit mä alan itkee ku se alkaa surkeen valittaa x ((mies)) puhelimesta että (2) kuinka sitä rakastaa sitten mua ja kaikkee muuta ja (...) vaikka sehän tuntuu siis se tuntuu siis toisista ihmisistä varmaan siis ihan (.) no se on sinänsä se on epänormaalia en mä: sitä kiellä että se on että (.) ei voi aviomiestään tavata (1) et sehän on ihan (.) eikä pysty puhumaan normaalisti (.) se tuntuu ihan (.) tosiaankin sairaalta (...)

Pelko-, rakkaus- ja velvollisuusrepertuaarit esiintyvät naisen puheessa myös lomittain, mikä tekee naisen puheesta jännitteistä. Näytteessä 15 nainen aloittaa puheen tunnekokemuksen jakamisella. Nainen on tässä puheessa vaihtuvissa positioissa. Hän puhuu omasta tilanteestaan velvollisuuksien, pelon ja rakkauden tunteiden ristitulessa. Tilanne on vaikea hahmottaa hänelle itselleenkin. Naisella on puheessa useita velvoitesanoja, kuten “mun täytyy... mun pitää... mä joudun“. Sanoessaan “millä sanoilla se alotti ... ni mä tiesin jo minkäläinen päivä tulee“ ja “täytyyks tässä alkaa ... jännittää“ tulee esiin miehen tarkkaileminen ja varuillaan oleminen. Tässä näytteessä hänen puheessaan esiintyy siis lomittain sekä pelko-, velvollisuus-, että rakkausrepertuaareja, mikä tekee naisen puheesta jännitteistä. Näytteen lopussa hän jäsentää oman puheensa ristiriitaisuutta nimeämällä oman tilanteensa ja suhteensa mieheen sairaaksi ja epänormaalksi erityisesti ulkopuolisten silmin katsottuna. Puheessa naisen tila on ahdas ja minuuden kokemus on ristiriitainen.

Oman aseman pohdintapuhe

Aikaisempien tunnekeskeisten ja parisuhteeseen kiinnittävien puhetapojen lisäksi naisilla on myös pohdinnallisempaa ja kyseenalaistavampaa puhetta. Oman aseman pohdintapuheessa nainen ei vain elä tunteitaan, vaan myös reflektiivisemmin tarkastelee ja jäsentää sitä, millainen hän on ollut parisuhteessa. Tilanne ei välttämättä ole selkeä naiselle, vaan kyseessä on prosessoiva tila, jossa nainen miettii itseään ja neuvottelee positioitansa. Prosessoinnin myötä naisen puhe muuttuu dynaamisemmaksi, nainen ottaa tilaa itselleen ja alkaa alustavasti rakentaa miehestä irtautuvaa erillistä minäkuva, joka myös mahdollistaa itsenäisemmän toimijuuden.

Oman aseman pohdintaa voidaan tarkastella ihmettelevässä puheessa. Nainen reflektoi ääneen kokemusta, joka hänelle itselleenkin näyttäytyy epäselvänä. Kokemus itsestä ja koko elämäntilanteesta näyttäytyy outona ja vieraana. Tässä puheessa nainen havaitsee vaikeuden tunnistaa omia tunteitaan ja halujaan. Naisen minäkuva rakentuu hajanaisena.

Näyte 16 (1. tapaaminen, rivit 163-164, 188-191)

N5: (...) siinä (.) vaiheessa (2) täällä kävin ja (.) muutaman kerran ja (.) siskolleni puhuin (1) mutta (1) mun on (.) on hirveen vaikee puhua niistä ku musta tuntuu että (4) että että (.) en mä en oikee niinku välttämättä tunnista itteenikään mutta (1) (...) noh (4) mulla menee niinkun .hhh näennäisesti hyvin mutta musta tuntuu että mulla on niinkun (2) niinkun niinkun itku ja nauru yhtä herkässä että ei koskaan tiedä kumpi sieltä tulee nii tota (1) johonkii tasapainoon pääsis ittensä kanssa (.) ja aattelin että jos ois vähän (apua) et (.) niinku jotenki (3) kai se omanarvontunto on nyt hävinny jonnekki että (nyt ku) se löytys

Tässä katkelmassa naisen puhe on jo taukojen määrän ja keston perusteella työlästä ja itsensä ilmaiseminen vaikeaa. Nainen kuvaa itseään hämmentyneeksi, ja on itselleen epäselvässä, vaikeasti määriteltävässä positiossa. Hän kertoo kokevansa vierautta itsestään sanoessaan "mä en oikee niinku välttämättä tunnista itteenikään". Todetessaan "mulla menee niinkun näennäisesti hyvin mutta" hän ilmaisee tunnistavansa ristiriidan kulissien ylläpitämisen ja tilanteensa prosessoinnin keskeneräisyyden välillä. Hän kuvaa tunteiden ailahtelua sanoessaan "itku ja nauru yhtä herkässä että ei koskaan tiedä kumpi sieltä tulee". Naisella on kuitenkin kaipuu tasapainoon ja itseään arvostavan positioon hänen sanoessaan "kai se omanarvontunto on nyt hävinny jonnekki että nyt ku se löytys".

Näyte 17 (1. tapaaminen, rivit 339-345)

N1: (..) kyllähän siinä kun katto jälestäpäin ni kyllähän siinä niinku aina semmosessa pienessä jännityksessä elää että toivottavasti mikään ei tapahtus toivottavasti mitään ei satu (.)

V1: kun miinakentällä [kulkis

N1: [joo ja kuitenkin sitte toinen sanoo et hän elää mun kanssa kun miinakentällä mä piän häntä kun koko ajan puristuksissa ja nurkassa (1) mä en anna hänelle ihmisarvoa enkä tehtävää ja (1) mä pudotan häntä pois yhteiskunnasta ja minä aina (.) nolaan hänen kasvonsa jokaisessa tilanteessa (1) ja sit kun sitä miettii sitä että mitä kauheeta minä oon koko ajan tehny ja miten mä aina voin tehdä ja sitä niinku kutistuu (...)

Näytteessä 17 nainen on hämmentyneen positiossa. Hän tuo esiin parisuhteen vuorovaikutuksessa muodostuvat erilaiset positiot, joita on vaikea saada mahtumaan samaan tarinaan. Naisen kokemukset ovat epäselvät, hänen täytyy elää jännityksessä ja keskittyä tarkkailemaan tilannetta. Oman kokemuksen oikeutus on vaikea säilyttää ja hän päätyy puhumaan miehensä kokemuksesta, joka on naista syyllistävä. Sanoessaan ”sitä miettii sitä että mitä kauheeta minä oon koko ajan tehny ja miten mä aina voin tehdä” nainen pohtii syyllistymistään, jonka seurauksena ”sitä niinku kutistuu”. Voidaan ajatella naisen myös implisiittisesti kysyvän ryhmän muilta naisilta, miten suhtautua tähän hämmennystä aiheuttavaan tilaan. Kommentoidessaan naisen tilannetta metaforallisesti ”miinakentällä kulkemisena” ryhmän vetäjä viestittää ymmärrystä ja jakaa naisen epätietoista, vaarojen ja pelon kyllästävästä kokemuksesta.

Oman aseman pohdinta rakentuu myös vakuuttelevassa puheessa, jossa nainen on vakuuttelijan positiossa. Mukana on kuitenkin vielä epävarmuutta ja ristiriitaisuutta. Puheen funktiona on itsen vakuuttaminen, mutta sen tapahtuessa ryhmäkontekstissa naisen voidaan ajatella kommentoivan ja perustelevan kokemustaan myös muille ja suhteessa ryhmän odotuksiin.

Näyte 18 (4. tapaaminen rivit 105-120)

V2: mul on semmonen mielikuva et jossan vaiheessa tuli (.) tai sanoit niin että että X ((mies)) haluaisi takasin ja haluaisi että että sä peruisit [kaikki nää avioerojutut

N2: [mmm

V2: ni onko nytte ollu semmosta (.) [keskustelua

N2: [ei ei mitään (.) ei sitte no se on sen sanonu että tota ni (1) että miten se on ei eihän mulla oo mitään muuta vaihtoehtoo ku hyväksyä tämä (2) mää sitte että kyllähän se näin on että (1) että ku mää niin monta kertaa sulle sanoin että tää on sitte se taikka seuraava kerta on se viimeinen kerta (.) ja montako (.) ja niitä oli monta (1) että se oli (1) mut et sillo edellisellä kerralla mä kuitenkin sain sit sen rikosilmoituksen tehtyä (.) et se oli jo mun mielestä niinku eteenpäin sitte (1) mutta kai mää sitte olin jo (.) nii että nyt sitte jos sitä tulee ni (1) sitte se on sitä (.) taikka tätä

V1: uskoit sä että se (.) että se voi mennä näin

N2: niinku

V1: tähän tähän saakka (1) kuin se on menny uskoit sää [ett se vois olla näin (.) kivuton

N2: [no voi (1) kyl mm siis niinku tää koko tää

[homma et ku piti lähtee piti lähtee no piti lähtee ja

V1:[eroproessi

N2: no (.) emmä tiiä oikeen sitä (...)

Näytteessä 18 naisella on tilanteessaan vielä paljon epävarmuutta. Ryhmän vetäjä esittää avoimen kysymyksen avioeroproessin senhetkisestä tilasta. Nainen käy puheessaan keskustelua miehen ja naisen näkökulmien välillä. Nainen kuvaa lähdön vaikeutta sanoessaan "kyllähän se näin on että että ku mä niin monta kertaa sulle sanoin että tää on sitte se taikka seuraava kerta on se viimeinen kerta ja montako ja niitä oli monta" sekä vastoin ryhmän vetäjän kommenttia kivuttomasta lähdöstä nainen muistuttaa useista aikaisemmista toteutumattomista lähtöaikeista "siis niinku tää koko tää homma et ku piti lähtee piti lähtee no piti lähtee". Nainen huomioi kuitenkin vieneensä asiaa jo eteenpäin, mistä hän on hyvillään sanoessaan "sillo edellisellä kerralla mä kuitenkin sain sit sen rikosilmoituksen tehtyä et se oli jo mun mielestä niinku eteenpäin sitte". Pohdinta päättyy kuitenkin vielä kypsyttelöttömään ajatukseen eroista. Lähtemiseen liittyvät ajatukset muotoutuvat epäselvinä naisen sanoessa "mutta kai mä sitte olin jo nii että nyt sitte jos sitä (väkivaltaa) tulee ni sitte se on sitä taikka tätä".

Näyte 19 (3. tapaaminen, rivit 283-291)

V1: et oo vielä aatellu et sä: luovuttasit ja (1) meni- menisitte takasin

N2: no se ei (.) en (.) en missään nimessä (.) et tota ni enkä mene et se on et se m-mä tiiän että (2) siis voihan olla että (1) X ((mies)) niin sanotusti parantuu ((naurahdus)) mutta tota (.) kyllä se tarvii paljon apua (1) ja se että kun mä: nyt oon saanu kuitenkin itestäni näin paljo (1) että mä: nyt oon toiminu näin niinku oon toiminu ja se nii ja kyllä mä en ihan vähään anna sitä (1) sitä kaikkee (.) riistää multa ((naurahdus)) että mä: en aio enää alistua siihen että mun tarvii kotonani pelätä taikka mun tarvii kysyä lupa et saanks mä saisinks mä kattoo yhen elokuvan tai (.) et mä en aio enää alistua siihen et se on (1) että (.) täytyy vaan nyt sitte pyytää siskojaki (että) (potkikaa) vaan persuuksille aina samalla ku (minä) ((naurua)) ruppee tuntumaan että nyt on vähän (.) yksinäistä tai [muuta niin

V1:

[joo joo

N2: et se on niinku (.) mut en enää ni (1) mä kyllä jotakin kuitenkin et mulla on jo ikää on nii paljon (1) mielestäni et kyllä mä nyt jo (.) alan ansaita jotai muutaki ku mitä mä tähän asti oon kokenu että (1) että ees vähä: aikaa sais sais nauttia elämästä sillai (.) en kiellä sitä etteikö nyt hyviäki hetkiä ole ollu mutta (.) mutta tämmöstä (pahaaki)

V1: sitä meki sulle toivotaan kuulostaa ihan hyvältä

Tässä näytteessä puolestaan ryhmän vetäjä aloittaa kantaottavalla kysymyksellä "et oo vielä aatellu et sä luovuttasit ja menisitte takasin", ja nimeää suhteen jatkamisen naisen luovuttamiseksi. Ryhmä tukee näin irtautumista. Verrattuna aiempaan näytteeseen naisen vastaus on tyyliältään vakuuttelevampi. Nainen puolustelee itselleen ja ryhmälle suhteesta irtautumista. Epävarmuus tulee kuitenkin esiin muun muassa naisen

naurahteluissa puheen lomassa. Sanoessaan "enkä mene et se on et se m-mä tiän että siis voihan olla että X (mies) niin sanotusti parantuu (naurahdus) mutta tota kyllä se tarvii paljon apua" irtautumisvakuuttelun jälkeen nainen pitää miehen muuttumista vielä mahdollisena. Nainen asettaa miehen kuitenkin avun tarvitsijan positioon, ulkopuolisen avun saaminen on siis muutoksen edellytyksenä.

Sanoessaan "mä en aio enää alistua siihen että mun tarvii kotonani pelätä taikka mun tarvii kysyä lupa et saanks mä saisinks mä kattoo yhen elokuvan" nainen reflektoi ja suhtautuu kriittisesti aikasempaa myötäliljän ja alistetun positioonsa rakentaen itselleen itsenäisempää ja miehestä erillisempää positiota. Sanoessaan "mulla on jo ikää on nii paljon (...) alan ansaita jotai muutaki ku mitä mää tähän asti oon kokenu" hän rakentaa varovasti oikeutusta paremmalle kohtelulle käyttäen ikäänsä perusteena. Nainen kuitenkin myös tiedostaa irtautumiseensa liittyvät epävarmuutensa sanoessaan "täytyy vaan nyt sitte pyytää siskojaki että potkikaa vaan persuuksille aina samallaku minä (...) ruppee tuntumaan että nyt on vähän yksinäistä tai muuta niin". Naisen puheessa tulee siis esiin myös tarve ulkopuoliseen tukeen irtautumisprosessissa. Lisäksi lause "nii ja kyllä mä en ihan vähään anna sitä sitä kaikkee riistää multa" sisältää kuitenkin vielä mahdollisuuden paluuseen.

Näyte 20 (6.Tapaaminen, rivit 558-565)

N3: niinko minä ajattelin että mä olin hukannu monta vuotta ku (.) mä olin (.) kun lapset oli pieniä ni mä olin silloin ajatellut mä en jaksanu enkä pystyny [irrottautua silloin

V1: [mmh

N3: aina vaan piti yrittää ja yrittää ja (1) pahalta tuntu olla koko ajan (.) että mun mielestä siinä oli koko se perheyhteisö mukana tavallaan sen asian rakentamisessa (2) ja silloin mä jouvuin tietysti rikkoo monen ihmisen sydämen ku mä lähin et en vaan mun mieheni sydäntä vaan myöskin niitten (.) tavallaan appivanhempiin meni suhteet siinä ja (3) me ollaan mutta niinku (3) mä oon se petturi

Myös näyte 20 kuvaa naisen ristiriitaista tunnekokemusta. Nainen kokee syyllisyyttä sekä parisuhteeseen jäämisestä että irtautumisesta. Väkivaltaiseen suhteeseen jäämistä nainen kuvaa ajan hukkaamiseksi, mutta selittää olleensa voimaton ja kykenemätön lähtemään "mä en jaksanu enkä pystyny irrottautua sillon". Toisaalta eroratkaisu aiheuttaa myös syyllisyyttä, hän nimeää itsensä petturiksi joutuessaan eroamaan sekä miehestä että tämän lähisuvusta. Nainen myös kokee voimakkaasti vastuuta lähdöstä "mä jouvuin tietysti rikkoo monen ihmisen sydämen ku mä lähin". Nainen suhtautuu siis tässä näytteessä varsin ankarasti ja vastuullisesti omaan toimintaansa.

Oman aseman pohdintapuhe rakentuu lisäksi ymmärryspuheessa, jossa nainen pyrkii selittämään ja ymmärtämään itseään ja parisuhteen tilannetta. Hän neuvottelee samalla itselleen sallivampaa positiota, minäkuva on muutoksen tilassa.

Näyte 21 (9. tapaaminen, rivit 481-495)

N1: et tuota (.) kyllä hän niinku (2) ja tavallaa niinku käyty sitä läpi että mi-miks mä oon jääny siihen nalkkiin että tuota (.) tavallaan kyllä tiedän sen että (.) yhä enemmän että (.) miten mä oon voinu jäähä tähän nalkkiin (.) miten mä en oo niinku huomannu että (1) et mitä tässä tapahtuu elikä niinku (2) et ku pikku hiljaa tulee semmosta (2) joka yksittäisenä juttuna saattaa olla hyvä vitsi (2) mut ku sitä koko ajan tulee sellasta pientä (.) niinku alaspainamista (2) nii sit ei niinku huomaa sitä niinku liukuu (.) se on semmonen pikkusen kalteva liukumäki joka (.) joka niinku vie siihen että sä oot huono sä oot huono sä oot huono

N2: sust ei oo mihinkää sust ei oo mihinkää sust ei oo mihinkää

Nainen rakentaa näytteessä 21 itseään ymmärtävää näkökulmaa. Hänelle rakentuu puheessa ymmärrystä etsivän positio. Nainen kuvaa itseään metaforalla sanoessaan olevansa "nalkkiin jäänyt". Puheessa on myös itsesyytöksen sävyjä, kuten "miten mä oon voinu jäähä tähän..." ja "miten mä en oo niinku huomannu...". Hän kuitenkin selittää tilanteeseen joutumista ymmärrettävänä pitkänä prosessina, metaforallisesti "kaltevana liukumäkenä", jossa mies on syyllistännyt ja alentanut naista pikku hiljaa murtaen hänen omanarvontuntonsa. Puheessa nainen ottaa pohdinnallista etäisyyttä tilanteeseensa, mutta häivyttää vielä miehen toimijuutta ja vastuuta puhuessaan passiivissa "sitä koko ajan tulee sellasta pientä...". Toinen nainen löytää kokemuksistaan samankaltaisuutta täydentäessään puhujaa näytteen lopussa.

Näyte 22 (4. tapaaminen, rivit 914-918, 926-930)

N3: ja se vie hirveesti energiaa niinku selittää itelleen kaikkia asioita että miks toinen teki noin ja miks se on noin vihanen mulle tommosesta asiasta ja miks on niin paha olla ja (.) että se vie hirveesti semmosta energiaa (.) mä mä niinku (.) kä- mä väsyin siitä tunteen palosta mikä kävi sisällä ja siitä pelosta ja (.) sitte se teeskenteleminen ku (.) minusta ihmiset vaistoovat heti että kaikki ei oo kunnossa

V1: joo kyllä (...)

N3: sitte mulla on mä huo- (.) mä huomasin sen että johti eristäytymiseen niinkö että (1) että tota (.) että mä: rupesin niinkö huomaamattani eristäytymään muista ihmisistä sillä lailla että minä niinkö vähensin (.) että kai sitä ois jotenkin rahaa löytynyt ja halua ku ois halunnu niit- mennä harrastusten pariin ja pitänyt yhteyttä mutta mä lakkasin kutsumasta ihmisiä ja pitämästä yhteyttä ystäviin ja (.) kaikki tuntu inhottavalta ja teeskentelemiseltä sitte että ku tuntu et ei oo asiat oikein ni ei jaksanu niinku sillai enää

Näytteessä 22 sanoessaan "mä väsyin siitä tunteen palosta mikä kävi sisällä ja siitä pelosta ja sitte se teeskenteleminen" (...) "se vie hirveesti energiaa niinku selittää itelleen kaikkia asioita että miks toinen teki noin" nainen kuvaa tunteiden sekä salaisuuden ylläpitämisen kuluttavaa kokemuskenttää. Ymmärtämiseen pyrkimisen

prosessi on vaativa ja raskas. Nainen tietää että suhteessa ulkopuolisiin tilanne näyttäytyy outona "ihmiset vaistovaat heti että kaikki ei oo kunnossa". Sanoessaan "mä rupesin niinkö huomaamattani eristäytymään muista ihmisistä (...) kaikki tuntu inhottavalta ja teeskentelemiseltä sitte että ku tuntu et ei oo asiat oikein ni ei jaksanu niinku sillai enää" nainen kuvaa yksin jäämistään väkivaltakokemusten kanssa.

Näyte 23 (7. tapaaminen, rivit 685-690)

N1: (...) eli mä mä niinku tiiän sen että et sil- sillä tavalla semmonen sillon kun mul on rauha että tuli sieltä sitten mitä tahansa ni (.) ni mä voin kertoo sen kenelle mä haluan (1) mun ei oo pakko kertoo sitä hänelle (.) mä voin sit kertoo kun mä haluan kertoo hänelle ni (.) mut nyt mä voin kertoo teille tai mä voin soittaa jollekin tai (.) tai sit en kerro kellekkää (.) se on mun valinta (.) mua mua ei (1) mä en oo tilillä (.) siitä sillätavalla sillo voi antaa tulla kaiken ulos (2) mut joskus tuntuu et tulee nii paljon mitä ei kestä (.)

Näytteessä 23 nainen puhuu toiveistaan. Puheessaan hän tunnustelee mahdollisuuttaan tehdä itse valintoja ja ratkaisuja, jolloin toiminnassa olisi myös vaihtoehtoja. Puheessa tapahtuu irtautumista aiemmasta pakon alla toimivan positiosta aktiivisen valitsijan positioon, ”mä voin kertoo sen kenelle mä haluan mun ei oo pakko kertoo sitä hänelle”. Hän antaa itselleen luvan halutessaan myös kertoa ulkopuolisille tilanteestaan väkivaltaisessa parisuhteessa. Sanoessaan ”mä en oo tilillä” nainen myös irtautuu syyllisen positiosta. Asioiden työstäminen on kuitenkin vielä kesken, ”joskus tuntuu et tulee nii paljon mitä ei kestä”.

Muutoksenkuvauspuhe

Muutoksenkuvauspuheessa parisuhteesta irtautumassa oleva nainen kuvaa läpikäymäänsä prosessia. Tässä puheessa tiedostaminen omasta prosessista kehittyi naisen tarkastellessa itseään ja huomattessaan muutosta aikaisempiin positiioihin nähden. Puheen seurauksena naisen elämäntilanteen muutos ja parisuhteesta irtaantuminen siis mahdollistuvat. Myös tässä puheessa nainen muodostaa aktiivisempaa toimijuutta.

Näyte 24 (4. tapaaminen, rivit 545-554)

N3: (...) niin ni (1) se että niinko mä niinku tajusin missä mennään ni siihen meni kymmenen vuotta ennenko mä niinko (.) ja sitten niinku mä oon asteittain heränny ja herän- havahtunu tietoseksi itsestäni et

siinä on semmonen nyt niinko semmonen viien vuoden prosessi on takana että (.) että mä niiku rupesin tiedostamaan että täs ei oo kaikki oikein ja nyt sit kaks viimistä vuotta oli sitä niiko helvettiä ennenko mä pystyin tekemään sen päätöksen ja (1) nyt sitte on kaks kuukautta asuttu erossa ni mä en oikein tiedä niitä asioita vielä että (1) se on niin mullakin vielä sillälaililla (.) mä oon tosin nyt mielessäni sen helvetin käynny läpi että

V1: tunteet on vielä jäässä niin mää [ymmärsin

N3: [tunteet on sillä lailla jäässä joo (.) että mutta et kyl mä koen et mä oon tehny oikein (.) et mun omatunto ei niinku syytä eroa (.) siitä mä oon ihan varma

Muutoksenkuvauspuhe ilmenee irtautumisprosessin kuvauksessa. Näytteessä nainen analysoi kronologisesti irtautumistaan, joka on ollut monen vuoden prosessi. Hän näkee muutosta alistuneen ja väkivallasta irtautuvan minäposition välillä. Nainen on tässä puheessa irtautumisprosessia läpikäyvän positiossa. Puheessa rakentuu kannanotto oivalluksesta hänen sanoessaan ”mä niiku rupesin tiedostamaan että täs ei oo kaikki oikein“. Naisen puhe on painokasta, hänen oma toimijuutensa ja päätöksentekonsa ovat keskeisessä asemassa. Muutos on ollut lähtöinen naisesta itsestään, ”mä pystyin tekemään sen päätöksen“. Kuvatessaan puheessaan vaiheitaan metaforalla ”mä oon tosin nyt mielessäni sen helvetin käynny läpi” prosessi rakentuu vaikeana mutta jo pitkälle läpikäytynä. Ryhmän vetäjä tuo tällöin kuitenkin keskusteluun ajatuksensa prosessin keskeneräisyydestä sanoessaan ”tunteet on vielä jäässä niin mää ymmärsin”, johon nainen yhtyy. Hän on tehnyt järjellä päätöksen, mutta tunteiden työstäminen on edelleen käynnissä.

Näyte 25 (5.tapaaminen, rivit 771-784)

N3: sitä (.) minä en tosiaan kaikilla rintamilla mä rupesin sitten taisteluun vähitellen (.) ja siin vaiheessa mä kuvittelin niinku että mä vielä parannan mun miehen jotenki (.) omituisella tavalla [mä

V1: [rakkaudella

N3: nii: ja että kun mä niinku (.) kun mä kokeilin nöyryyttäkin välillä että mä n-nöyryyn täydellisesti niinku hänen tahtoonsa ja olen semmonen (.) no miten seksiobjekti ja (.) sitten (.) kuuntelen häntä loputtomiin ja (.)olen tämmönen että minä olen se joka kääntää toisen posken kaikissa asioissa mä totesin että ei minussa oo sitä nöyryyttä että (.) anteeks vaan jumala mutta minulla ei oo sitä nöyryyttä

V1: luuletsä et sillä olis olis [tota (korjattu teiän) mmh

N3: [en mä en usko siihen että minä oisin tappanu ihteni sit siihen niinku (.) näivet- näivettyny sillä tavalla että enhän mä ois sit enää kohta tienny kuka mä oon ja (.) et sitte ku mä: rupesin taistelemaan ni mä tunsin olevani enemmän ihteni (.) valitettavasti ku mulle kasvo ne kynnet ja .hhh ja minä minä osasin olla pirullinen takasin ja ilkeä ja ruveta juonittelemaan ja laskelmoimaan (.) sit mä niinku totesin et mä oon niinku enemmän omalla maaperälläni että kyllä mä niinku tavallaan menetin niinku semmosen sinisilmäsytyeni (.)

Tässä näytteessä nainen työstää muutostaan käymällä läpi parisuhteen ihmissuhdeasetelmia. Naisen puheessa rakentuu kuva parisuhteen eteen paljon työtä tehneestä naisesta, joka joutuu valitsemaan miestä vastaan taistelemisen. Aluksi

sanoessaan ”kuvittelin niinku että mä vielä parannan mun miehen jotenki omituisella tavalla” hän määrittelee parisuhteen aikaisen toimintansa absurdiksi. Ryhmän vetäjä rakentaa ymmärtävää ilmapiiriä naisen motiiveja kohtaan sanoessaan naisen toimineen rakkaudesta, nimeten naisen toiminnan mielekkääksi. Tämän jälkeen nainen tuottaa yksityiskohtaisempaa kuvausta aikaisemmista parisuhteen positioistaan kuuntelijana, seksiobjektina ja nöyryjänä suhtautuen niihin kriittisesti. Naisen toimijuus ja muutos rakentuvat puheessa, sanomalla ”mä totesin että ei minussa oo sitä nöyryyttä“ nainen ilmaisee haluttomuutensa alistua ollen siten uudessa, oikeuksiensa puolesta taistelevan positiossa. Toisaalta sanoessaan ”anteeks vaan jumala mutta minulla ei oo sitä nöyryyttä“ ja ”valitettavasti ku mulle kasvo ne kynnet“ hän ilmaisee, että miehen vastustamisen keinot hän kokee vieraina. Jos hän olisi jäänyt parisuhteeseen hän olisi kuitenkin kadottanut minuutensa, ”enhän mä ois sit enää kohta tienny kuka mä oon.“ Hän myös kokee menettäneensä osan itsestään, ”menetin sinisilmäisyyteni“. Puheessa naisen taisteluun liittyvät merkitykset rakentuvat sekä menetyksenä että voittona.

Osana muutoksenkuvauspuhetta on myös puhe vapautumisesta, jossa nainen kertoo omasta hyvästä olostaan. Puheen seurauksena naisesta rakentuu kuva miehestä erillisenä, muutosratkaisun tehneenä ja ratkaisuunsa tyytyväisenä. Puheen funktiona ryhmäkontekstissa voidaan ajatella olevan toisten naisten kannustaminen, väkivaltaisesta suhteesta irtautumisen mahdollistaminen sekä oman uuden identiteetin vahvistaminen. Puheessa naisen identiteetti rakentuu entistä enemmän miehestä irrallaan ja hän on toimija, oman elämänsä itsenäinen rakentaja.

Näyte 26 (5. tapaaminen, rivit 798-811)

N3: joo (.) et joku aika] sitte mä sanoin et mä en ikinä enää usko ihmisiin mut kyllä mä tällä hetkellä jo (.) mä oon nytte nii ollu pari kuukautta itekseen ja pessy pyykkii mukavasti ((nauradus))

N1: joo ((nauradus))

N3: että mä: jotenki oon nii (.) emmä: (.) välillä mua hävettää että (2)

V1: mikä hävettää

N3: nii että mä oon nii onnellinen ja tyytyväinen elämään

V1: sua hävettää ku sä oot onnelline

N3: nii ((nauradus))

V1: ((naurua))

N3: että (.) hävettää ku mä selviän kaikesta että (.) että tavallaan että mä oon niinku ollu mielestäni vähä röyhkeeki ja sitte ei ainakaa (.) en tiä (1) ((nauradus)) että jotenki tuntuu semmoselta että että on niinku oikee hyvä olo (.) että sitte sitte voi tuntee vähä syyllisyyttäki joskus sen miehen suhteen että siellä se kärvistelee omia ajatuksiaan

Näytteessä 26 nainen kuvaa puheessa pyykinpesu-metaforalla tunteiden läpikäymisen prosessia. Puheen funktiona on irtiotto ja nainen tekee rajoja mieheen. Nainen on tässä irtiottajan positiossa. Nainen kuvaa näytteessä tyytyväistä hyvän olon tunnetta itsestään. Kokemuksessa on kuitenkin edelleen hieman ristiriitaisuutta naisen miettiessä oikeutustaan tunteeseen, "välillä mua hävettää että (...) että mä oon nii onnellinen ja tyytyväinen elämään". Tämä on uuden position hahmottelua, jota nainen työstää. Uudessa tilanteessa naisella on valta omaan elämäänsä, eikä hänen tarvitse olla vastuussa miehelleen eikä miehensä. Naisen positio ei enää rakennu mieheen peilautuen, vaan hän alkaa tarkastella itseään miehestä erillisenä.

Näyte 27 (5. tapaaminen, rivit 594-605)

N3: (...)se on vähän niinku synnytys (1) että (.) se on nii rankka projekti ja sitte ku se on ohi ni se on se sekuntti ku se on ohi se kaikki kauheus ja ((naurahdus)) sitte totani sit se on niinku se ihana rauha tuli minulle aina se ainaki sen jälkee että (.)

N1: mmh

N3: ei ei ehkä heti kokonainen olotila että nyt on kaikki niin hyvä vaan sitte vaa asteittain että tuli kyllä semmonen tietty vapautumisen tunne (1) että voi niinku tosiaan (1) ihan on huomannu ja semmoset fyysiset merkit ja kaikki niinku että (1) sitte semmonen niinku et kyllä siinä kerää nii monenlaista stressiä siinä tilanteessa ihteessä ja (.) .hhh ja on itkunen ja (.) on hermostuneen olonen vaikka sitä ei välttämättä tiedosta niin se niinku säteilee ihan toisella lailla ympäristöönki ja

N1: mmh

N3: se niinku (.) näkee kaiken ihan toisella tavalla

Tässä näytteessä naisella on vapautuvan positio menneeseen nähden, ja hän kuvaa ratkaisun tuomaa helpotusta sanoessaan "ihana rauha tuli minulle". Nainen rakentaa puheessa eroa parisuhteen aikaiseen minän ja irtautuvan minän kokemusten välille. Synnytys- metaforan voi ajatella liittyvän naiskeskeiseen ja nais erityiseen kokemuksen jakamiseen ryhmässä, jolla on myös positiivisia sivumerkityksiä. Synnytys ilmentää uuden elämän alkua, jossa koetut kivut ovat kuitenkin olleet merkityksellisiä. Nainen kuvaa muuttunutta positiotaan "niinku näkee kaiken ihan toisella tavalla", mikä näkyy myös ulospäin.

POHDINTA

Tarkastelemme aineistomme diskursiivisessa analyysissä kieltä toimintana (ks. esim. Jokinen, Juhila & Suoninen, 1999), jossa parisuhdeväkivaltaa kokeneen naisen voidaan ajatella tekevän puheessaan kokemaansa ymmärrettäväksi sekä itselleen että ulkopuolisille. Yksilöiden välisten erojen tarkastelun sijasta keskitymme tutkimaan, millaisia erilaisia puhetapoja parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten ryhmässä esiintyy, ja millaisia seurauksia eri puherepertuaareilla on. Pohdimme erityisesti, millaisina resursseina eri puhetavat toimivat, millaista toimijuutta niissä esiintyy, sekä millaisia mahdollisuuksia ne tarjoavat minäkuvan rakentumisen kannalta. Meitä kiinnostaa myös, kiinnittääkö naisten puhe heitä väkivaltaiseen parisuhteeseen.

Tutkimusaineistomme naisten puhe on keskeisesti tunteikasta ja jännitteistä. Löysimme viisi erilaista puhetapaa, joissa naiset puhuvat eri positioissa rakentaen erilaista toimijuutta ja minäkuvaa. Nimesimme naisten puheesta viisi diskurssia: pelkopuheen, rakkauspuheen, velvollisuuspuheen, oman aseman pohdintapuheen ja muutoksenkuvauspuheen. Analyysissä ilmenee myös, että väkivaltaisen suhteen prosessoinnin eri vaiheissa olevat naiset tuottavat erilaista puhetta ja varioivia merkityksiä tilanteestaan.

Pelkopuheessa pelon kokemus saturoittaa puheen. Pelkopuheen seurauksena naisen elämän hallinta on puutteellista ja keskeistä on tunnekokemuksen eläminen ja hätä. Naisella on tunne selviämättömyydestä, kontrolloimattomuudesta ja keinottomuudesta, eikä hänelle rakennu selkeää kokemusta toimijuudesta. Pelon tunne saa kaipaamaan vapautumista vaikeasta tilanteesta, mutta samalla se estää rakentavien ja vaihtoehtoisten ratkaisumallien löytymisen. Vaikka naisella olisikin toiveita lähtemisestä tai ratkaisusta, hän ei koe pystyvänsä toteuttamaan niitä käytännössä. Aineistomme naisten pelkopuheessa traumaattinen kokemus tulee hyvin esiin, naisella ei ole kontrollia itsestään eikä tilanteestaan. Naisen toimijuus liittyy tässä puheessa kontrollin tavoitteluun tilanteessa, joka on epäselvä ja ristiriitainen. Brisonin (1997) mukaan toisen ihmisen tarkoituksella aiheuttaman trauman kokeneen ihmisen perusoletukset

maailmasta ja omasta turvallisuudesta hajoavat, yhteys muihin ihmisiin heikkenee, ja oma minuus näyttäytyy arvottomana ja hyödyttömänä.

Hydén (1999) on tutkimuksessaan eritellyt parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten pelon kokemusta pelon kohteen, naisen toimintakyvyn ja pelon voimakkuuden osalta. Mitä vähemmän aikaa erosta oli, sen voimakkaampana ja yleistyneempänä pelon kokemus esiintyi kaventaen naisen toimintakykyä. Kun erosta oli kulunut kauemmin, naisten pelon tunne oli vähäisempää ja eriytyneempää liittyen mieheen, heikentyen lopulta taustalla olevaksi tunteeksi. Myös oman aineistomme pelkopuhe esiintyi selvimmin naisilla, jotka olivat edelleen väkivaltaisessa parisuhteessa. Naiset puhuivat pelostaan joko täysin yleistyneenä kauhun kokemuksena tai rajasivat sen mieheensä kohdistuvaksi. Suhteesta irtautuneilla naisilla pelon tema esiintyi ajoittain puheessa, mutta se oli reflektioivampaa ja naisista etäämpänä olevaa. Pelon voidaan ajatella olevan väkivaltaa kokevalle naiselle hänen tilanteessaan ymmärrettävä, intentionaalinen ja looginen tunne. Pelon seurauksena naisten eläminen ja oleminen, tunteiden ilmaisu, itsetunto sekä tasa-arvoisena olemisen mahdollisuus kuitenkin kaventuvat (Griffiths, 1995). Nainen ei uskalla lähteä parisuhteesta, vaan hän kokee heikkoutta, vetäytyy ja passivoituu ulkoisesti suojellakseen itseään. Pelkopuheen tarkoittamaton seuraus on siis paikalleen jääminen ja parisuhteessa sidoksissa oleminen.

Jännitteenä ja kontrastina pelolle naisen puheessa ilmenee rakkaus miestänsä kohtaan. Rakkauspuheessa nainen käy läpi parisuhteen hyviä hetkiä. Rakkaus saa naisen toivomaan muutosta parempaan tai muistelemaan mennyttä ihanana. Toivomalla ja idealisoimalla miestä ja tilannettaan nainen häivyttää ja minimoi väkivallan olemassaoloa. Puheen seurauksena nainen rakentaa, perustelee ja ylläpitää yhdessäolon mahdollisuutta. Hän peilaa tilannettaan pitkälti miehen kautta. Naisen toimijuus rakentuu odottamisesta, toivomisesta ja miehen idealisoinnista. Griffiths (1995) korostaa, että pelko pitää ihmisiä paikallaan. Goldner (1999) puolestaan kirjoittaa, että hyväksikäyttösuhteessa ilmenevän valtasuhteen lisäksi useat tekijät pitävät parisuhteen kumppaneita yhdessä. Tyypillistä on, että hyväksikäyttösuhteessa on myös syvää kiintymystä ja toisiinsa sitoutumista. Myös rakkauspuhe kiinnittää naista parisuhteeseen.

Velvollisuuspuheen seurauksena nainen rakentaa ja ylläpitää perheideaalia, mikä tapahtuu joko sisäisen tai ulkoisen pakon sanelemana. Nainen muodostaa

velvollisuuspuheessa itselleen moraalisia rajoja ja pohtii, mikä on hänelle sallittua, mikä ei. Rajat muodostuvat puheessa kapeina, oma tila ja päätösvalta ovat olemattomia. Nousiainen ja Saxén (1995) kirjoittavat parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten syyllisyyden ja vastuun tunteista, joita kokiessaan he ovat luopuneet tarpeistaan ja toimineet miehen toiveiden mukaisesti. Aineistomme velvollisuuspuheessa nainen merkityksellistää ja perustelee väkivaltaisessa parisuhteessa olemistaan, jo pelkkä ajatus lähtemisestä syyllistää häntä. Naisen toiminta on aktiivista, mutta se on rajoittunut äidin ja puolison rooleihin, joissa tavoitteena on parisuhteen jatkuminen ja perheenä yhdessä oleminen. Velvollisuuspuheessa nainen on sitoutunut parisuhteeseen.

Edellä mainittujen tunnekeskeisten ja parisuhteeseen kiinnittävien puhetapojen lisäksi naisilla on myös pohdinnallisempaa ja kyseenalaistavampaa puhetta. Näitä puhetapoja esiintyy etenkin niiden naisten puheessa, jotka ovat jo pidemmällä parisuhteen irtaantumisprosessissa tai jo erossa miehestään. Oman aseman pohdintapuheessa nainen ei vain elä tunteitaan, vaan myös reflektiivisemmin tarkastelee ja jäsentää millainen hän on ollut parisuhteessa. Oman aseman pohdintapuheessa on vielä hämmennystä, epävarmuutta ja prosessoinnin työläyttä, naisen toimijuus on vielä hapuilevaa. Oman aseman pohdintapuheessa nainen kuitenkin suhtautuu tilanteeseensa aiempaa tunnekeskeisempää puhetta ymmärtäväisemmin, ankaraus itseä kohtaan ja syyllistäminen vähenevät, jolloin miestä aletaan pitää myös vastuullisena väkivaltaan.

Muutoksenkuvauspuheessa parisuhteesta irtautumassa oleva nainen kuvaa läpikäymäänsä prosessia. Tilanteen tiedostaminen kehittyi naisen tarkastellessa itseään. Hän puhuu muutoksesta aikaisempiin positioihinsa nähden tarkastellen niitä kriittisesti, nainen puhuu itsestään aktiivisena toimijana ja miehestään erillisenä. Tähän puheeseen liittyy hyvän olon tunnetta itsestä ja nykyisestä elämäntilanteesta. Samanaikaisesti nainen kuitenkin pohtii onnensa oikeutusta ollen varovainen ja tunnusteleva uuden positionsa suhteen. Puheen seurauksena naisen elämäntilanteen muutos ja parisuhteesta irtaantuminen mahdollistuvat.

Aineistosta nimeämämme viisi repertuaaria eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan esiintyvät limittäin naisten puheessa. Naisten puheessa syntyy myös useita jännitteitä. Niitä ilmenee muun muassa tunteiden voimakkaan läpielämisen tai tunteiden häivyttämisen välillä, lamaantumisen ja toimijuuden välillä, pelon ja rakkauden tunteiden välillä, parisuhteesta pakenemisen ja perheideaalin säilyttämisen välillä sekä

yksinäisyyden kokemuksen ja miehessä kiinni olemisen välillä. Naisen puhe on jännitteiden myötä ristiriitainen ja monimutkaisten kokemusten vyyhti, ja usein hän päätyy kyseenalaistamaan kokemustaan.

Naisten puheessa rakentuu myös käsitys itsestä. Nimeämässämme diskursseissa naiset ovat useissa eri positioissa. Pelko-, rakkaus- ja velvollisuuspuheessa positioita on niukasti, ja niissä naiset määrittävät itselleen kapeasti oikeuksia ja mahdollisuuksia toimia. Naiset rakentavat minäkuvaansa myös metaforien avulla. Esimerkiksi pelkopuheessa, kun nainen metaforallisesti kuvaa pelkoa myrskynä, iskuna ja hyökkäyksenä hän rakentaa kuvaa itsestään luonnonvoimien tai hyökkäyksen kohteena olevasta naisesta, joka on elämönhallintansa menettänyt ja voimaton. Hydénin (1999) mukaan väkivallan kokeminen parisuhteessa on niin kokonaisvaltaista, että siitä uhkaa muodostua naisen koko identiteetti. Kolmessa ensimmäisessä repertuaarissa naisten identiteetti ja minäkuva rakentuvat kapea-alaisesti mieheen peilautuen. Lisäksi vaikeat tunteet ja itsesyytökset rakentavat minäkuvaan negatiivisia sävyjä. Puhuessaan miehensä näkökulman kautta väkivaltaa kokevan naisen voidaan ajatella olevan vallassa olevan, miehensä puolella, eikä omien halujen ja tarpeiden huomiointi mahdollistu. Nousiaisen (1996) mukaan väkivaltaisessa parisuhteessa eläneelle naiselle vahvemman todellisuudesta muodostuu vallitseva todellisuus. Peled, Eisikovits, Enosh ja Winstok (2000) kirjoittavat, että väkivaltaisessa parisuhteessa olevan naisen subjektiiviset näkemykset ja valinnat voivat pitkälti olla ristiriidassa hänen itsenäisyytensä ja itsensä määrittelyn kanssa.

Jälkimmäisissä repertuaareissa, oman aseman pohdintapuheessa ja muutoksenkuvauspuheessa naiset tarkastelevat reflektiivisemmin käsitystä itsestään ja tilanteestaan. Oman aseman pohdintapuheessa naisen aiemmat positiot ovat tarkastelun kohteena ja hän alkaa kyseenalaistaa aiempia rajoituksiaan. Nainen puhuu itsestään ymmärtäväisemmin, jolloin minäkuvaan muodostuu positiivisempia sävyjä. Samalla aiempi syyllisyys vähenee ja nainen muodostaa etäisyyttä väkivaltaiseen mieheensä. Naisen käsitys itsestään, omista oikeuksistaan ja mahdollisuuksistaan laajenee, ja hän tuottaa itselleen useita erilaisia positioita. Muutoksenkuvauspuheessa nainen puolestaan kuvaa uusia, jo saavutettuja positioita ja uudistunutta minäkuvaa. Tässä repertuaarissa tunnustellaan uutta, muuttunutta ja toimintakykyisempää minäkuvaa, johon on mahdollista liittää laajemmin erilaisia tunteita ja oikeuksia, ja josta nainen kokee hyvää

oloa. Hydénin (1999) mukaan on tärkeää, että naisen ei omaksu "hakatun naisen" identiteettiä, vaan ymmärtää olevansa nainen, joka on kokenut elämää väkivaltaisen miehen kanssa. Tällöin väkivalta ei ole ainoa määrittävä tekijä hänen elämässään.

Olemme tässä tutkimuksessa tarkastelleet minäkuvan rakentumista myös toimijuuden käsitteen avulla, joka liittyy läheisesti identiteettiä koskevien kysymysten tarkasteluun (Hall, 1999). Osassa nimeämistämme repertuaareista naisten toimijuus on passiivista ja epäselvää, osassa toimijuus taas ilmenee selkeämmin. Harrén (1995) mukaan toimijuus on kuitenkin aina läsnä, puhuimme sitten aktiivissa tai passiivissa. Kun naisen puheessa toimijuus ja oikeudet rakentuvat kapeina, velvollisuuksien rajoissa mahdollistuvina, myös minäkuva jää epäselväksi, jopa hajanaiseksi ja miehen kautta peilautuvaksi. Kun taas nainen ryhtyy puheessaan hahmottamaan aktiivisempaa toimijuutta, myös itsenäisempi ja koostuneempi minäkuva pääsee rakentumaan miehestä erillisenä. Aktiivisen toimijuuden avulla naisen on mahdollista valita uusi jäsenyystapa minäkuvaansa koskien ja hän rakentaa puheessaan uusia merkityksiä ja mahdollisuuksia itselleen. Yksi toimijuuden merkitys on tunne, että voi vaikuttaa omaan elämäänsä (Holma, 2001).

Lisäksi on syytä pohtia parisuhteeseen kiinnittymisen ja siitä irtautumisen ongelmatiikkaa. Pelkopuheessa pelko ja lamaannus pitävät naista kiinni väkivaltaisessa miehessä. Rakkaus- ja velvollisuuspuheessa naiset puolestaan rakentavat ja ylläpitävät yhdessä olemisen mahdollisuutta. Näissä puhetavoissa naisen minäkuvan ja toimijuuden rakentuessa kapea-alaisesti puhetaan kiinnittävät naista parisuhteeseen. Tutkimamme ryhmän naisista niillä, jotka olivat vielä väkivaltaisessa parisuhteessa, esiintyi enemmän pelko-, rakkaus- ja velvollisuuspuhetta. Jälkimmäisissä repertuaareissa, oman aseman pohdintapuheessa ja muutoksenkuvauspuheessa, naisen minäkuvaan rakentuu puolestaan enemmän oikeuksia ja mahdollisuuksia. Hän puhuu itsestään miehestä erillisenä ja vaikeita prosesseja läpikäyneenä. Naisen toimijuuden ollessa aktiivisempaa mahdollistuu myös irtaantuminen väkivaltaisesta parisuhteesta. Oman aseman pohdintapuhetta ja muutoksenkuvauspuhetta esiintyi enemmän eroprosessia läpikäyvillä naisilla. Tutkimillamme naisilla oli takanaan monia lähtemisiä ja palaamisia väkivaltaiseen parisuhteeseen. Peled, ym. (2000) korostavat, ettei naisia tulisi kuitenkaan leimata väkivaltaiseen parisuhteeseen jäämisestä. Tämä tulisi nähdä naisen valinnaksi. Kun nainen voi valita useasta vaihtoehdosta, hänen

toimintamahdollisuutensa laajenevat ja hänet voidaan nähdä aktiivisena useassa eri tilanteessa.

Brisinin (1997) mukaan traumaattisia tarinoita on vaikea kuunnella, koska niissä esiintyy voimakkaita psykologisia paineita. Traumaattisista tarinoista pyritään pikemminkin etäytymään ja saamaan niiden kokijat unohtamaan tapahtumat. Vaikeat, traumaattiset tapahtumat on kuitenkin tärkeä kohdata, käsitellä ja "kertoa" uudelleen. Tässä on tärkeässä osassa empaattinen kuulija, jonka avulla identiteetti rakennetaan uudelleen ja minäkokemuksen jatkuvuus saavutetaan. Aineistomme ryhmäkontekstissa naisten moninaiset kokemukset ja tunteet ovat kuitenkin sallittuja ja tulevat kuulluiksi. Tämä voidaan ajatella aivan uudelleenlaisiksi tilanteeksi naiselle, jolle väkivalta ja siihen liittyvät kokemukset ovat olleet salaisuuksia. Nousiainen (1996) kirjoittaa parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten pettymyksistä pari- ja perheterapiassa. Tutkimuksemme perusteella voidaankin ajatella, että vertaisryhmässä naisten on helpompi jakaa vaikeita tunteitaan.

Parisuhdeväkivallalla on kauaskantoisia seurauksia naisen elämässä. Tämänkin tutkimuksen yhteydessä on syytä pohtia parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten hoitoa ja tukea. Hydén (1999) mukaan naisten pelon kieli voi olla mykkyyttä ja halvaantuneena oloa, jonka alle kätkeytyntä avunpyyntöä on vaikea tulkita. Holzworth-Munroen ym. (1997) mukaan useat psykologit eivät ole saaneet koulutusta perheväkivallan kohtaamiseen, eivätkä he omaa tietoa tästä ongelmasta. Rhodes ja McKenzie (1998) korostavat, että vaikka ammattilaiset tuomitsevatkin väkivallan, heidän tulisi sietää väkivaltaisessa suhteessa eläneiden naisten ambivalentteja tunteita parisuhteestaan. Nousiaisen (1996) mukaan parisuhdeväkivaltaa kokevan naisen tilanteen erityisyyden ymmärtäminen ja huomioiminen on tärkeää parisuhdeväkivaltaa kokevien naisten interventioissa. Hydénin (1999) mukaan terapiaprosessin keskeisenä päämääränä tulisi korostaa juuri naisen kontrollin lisääntymistä omasta elämästään.

Laadullisen analyysin periaatteena ei ole toistettavuus sinällään. Tutkimuksemme tulokset ole perinteisessä mielessä yleistettävissä kaikkiin parisuhdeväkivaltaa kokeneisiin naisiin, tarkoituksemme ei ole ollut sanoa heistä "yhtä totuutta". Juhilan ja Suonisen (1999) mukaan diskurssianalyttisen tutkimuksen luotettavuuden perusteena on tarkka, analysointiin perustuva tulkintojen teko kielenkäytöstä. Tässä tutkimuksessa diskurssianalyysi on mahdollistanut syvällisen, pohdiskelevan ja yksityiskohtaisen

lähestymisen parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten puheessa rakentuvien eri merkitysten tarkasteluun. Juhila ja Suoninen (1999) korostavat diskurssianalyysin perustutkimuksellista luonnetta, sillä on itseisarvoa tiedon tuottajana. Parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten ryhmää olisi voinut lähestyä monelta kantilta. Mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita voisivat olla esimerkiksi, millaista muutosta naisten puheessa tapahtuu ryhmäprosessin aikana, tai miten naisten ja ryhmän vetäjien vuorovaikutus ja väkivaltilanteiden merkitysten neuvottelu rakentuu keskusteluissa. Kiinnostavaa olisi myös vertailla tarkemmin väkivaltaa kokeneiden naisten ja väkivaltaisten miesten puheiden eroavaisuuksia.

Parisuhdeväkivaltaa kokenut nainen on kokenut kovia yksityisellä, herkällä ja henkilökohtaisella alueella, intiimissä parisuhteessa. Hänen oikeuksiaan pohdittaessa voidaan siteerata esimerkiksi Griffithsiä (1995), jonka mukaan minuudella on oltava tila muotoutua. Yhtenä tavoitteena on naisen itsenäisyys, joka mahdollistaa hänen vapautensa olla ja jatkaa olemistaan oman toimijuutensa vaikuttamaan suuntaan. Tähän liittyy myös vapaus rakentaa itsensä, elää ilman pelkoja vapautensa seurauksista ja vapaus osallistua itseään koskeviin julkisiin päätöksiin.

LÄHTEET

- Antaki, C., & Widdicombe, S. (1998). Identity as an achievement and as a tool. Teoksessa C. Antaki & S. Widdicombe (toim.), *Identities in talk* (s.1-14). London: Sage.
- Austin, J. (1999). The impact of a batterer's program on battered women. *Violence Against Women*, 5, 25-43.
- Barnett, O., & LaViolette, A. (1993). *It could happen to anyone. Why battered women stay*. Newbury Park, CA: Sage.
- Brison, S. J. (1997). Outliving oneself. Trauma, memory and personal identity. Teoksessa D. Tietjens Mayers (toim.), *Feminists rethink the self* (s.12-39). Boulder, Colo.: Westview.
- Burman, E., & Parker, I. (1993). Introduction – discourse analysis: the turn to the text. Teoksessa E. Burman & I. Parker (toim.), *Discourse analytic research. Repertoires and readings of texts in action* (s.2-13). London: Routledge.
- Campbell, J.C., & Soeken, K.L. (1999). Women's responses to battering over time. An analysis of change. *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 21-41.
- Danilda, I., & Leander, K. (toim.) (1999). *The worst scars are on the inside - methods for counteracting violence against women. Operation kvinnofrid international*. Enskede offset.
- Doan, R. E. (1997). Narrative therapy, postmodernism, social constructionism and constructivism: discussion and distinctions. *Transactional Analysis Journal*, 27, 128-133.
- Dobash R. Emerson, & Dobash, R. (1992). *Women, violence and social change*. London: Routledge.
- Dobash, R. Emerson, & Dobash, R. (1998). Violent men and violent contexts. Teoksessa R. Emerson Dobash & R. Dobash (toim.), *Rethinking violence against women* (s.141-168). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Dobash, R. P., & Dobash, R. Emerson (1998). Separate and intersecting realities. A comparison of men's and women's accounts of violence against women. *Violence Against Women*, 4, 382-415.
- Dobash, R. P., Dobash R. Emerson, Wilson M., & Daly, M. (1992). The myth of sexual symmetry in marital violence. *Social Problems*, 39, 71-91
- Edwards, D. (1998). The relevant thing about her: social identity categories in use. Teoksessa C. Antaki & S. Widdicombe (toim.), *Identities in talk* (s.15-33). London: Sage.
- Eisikovits, Z., & Buchbinder, E. (1999). Talking control. Metaphors used by battered women. *Violence Against Women*, 5, 845-868.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.
- Goatly, A. (1997). *The language of metaphors*. London: Routledge.
- Goldner, V. (1999). Morality and multiplicity: perspectives on the treatment of violence in intimate life. *Journal of Marital and Family Therapy*, 25, 325-336.
- Griffiths, M. (1995). *Feminism and the self. The web of identity*. London: Routledge.
- Hall, S. (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Harré, R. (1986). An outline of the social constructionist viewpoint. Teoksessa R. Harré (toim.), *The Social Construction of Emotions* (s. 2-14). Oxford: Blackwell.
- Harré, R. (1993). Language games and the texts of identity. Teoksessa J. Shotter & K. J. Gergen (toim.), *Texts of Identity* (s.20-35). London: Sage.
- Harré, R. (1995). Agentive discourse. Teoksessa R. Harré & P. Stearns (toim.), *Discursive psychology in practise* (s. 120-136). London: Sage.
- Hearn, J. (1996a). Heteroseksuaalinen väkivalta lähipiirin naisia kohtaan. Sukupuolistunut väkivalta miesten kertomuksissa. *Janus*, 4 , 39-55.
- Hearn, J. (1996b). Men's violence to known women: historical, everyday and theoretical constructions by men. Teoksessa B. Fawcett, B. Featherstone, J. Hearn & C. Toft (toim.), *Violence and gender relations. Theories and interventions* (s. 22-37). London: Sage.
- Heiskanen, M., & Piispa, M. (toim.) (1998). *Usko, toivo, hakkaus. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. Tilastokeskus. Helsinki: Edita.
- Hill, M., & Ballou, M. (1998). Making therapy feminist: A practical survey. Teoksessa M. Hill (toim.), *Feminist Therapy as a Political Act* (s.1-16).

New York: Harrington Park Press.

- Hoff, L. A. (1990). *Battered women as survivors*. London: Routledge.
- Holma, J. (1996). Narratiivinen lähestymistapa akuuttiin psykoosiin. Teoksessa A. Toskala & J. Wahlström (toim.), *Psykoterapian prosessit- tutkimukselliset konstruktiot*. Acta psychologica fennica, soveltavan psykologian monografioita 9. Rauma: West Point.
- Holma, J. (2001). Perheen kokemusten kertomuksellinen jäsentymisen mielenterveyskriisissä. Luento. Kuntoutussäätiö 29. kuntoutuspäivät "Kuntoutuksesta hyvinvointia". Helsinki 9.3.2001
- Holzworth-Munroe, A., Smutzler, N., & Sandin, E. (1997). A brief review of the research on husband violence. Part II : the psychological effects of husband violence on battered women and their children. *Aggression and Violent Behavior*, 2, 179-213.
- Husso, M. (1994). Parisuhdeväkivalta ja pahoinpidelty ruumis. Teoksessa S. Heinämaa & S. Näre (toim.), *Pahan tyttäret. Sukupuolitettu pelko, viha ja valta* (s.130-144). Tampere: Gaudeamus.
- Husso, M. (1996). Hajoamiskokemuksia parisuhdeväkivallassa. *Perheterapia* (3), 11-18.
- Husso, M. (1997). Heikkouden hetkiä parisuhdeväkivallassa. Teoksessa E. Jokinen (toim.), *Ruumiin siteet. Tekstejä eroista, järjestyksistä, sukupuolesta* (s. 87-104). Tampere: Vastapaino.
- Hydén, M. (1999). The world of the fearful: Battered women's narratives of leaving abusive husbands. *Feminism and Psychology*, 9, 449-469.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1993). Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 17-47). Jyväskylä: Gummerus.
- Jokinen, A., & Juhila, K. (1999). Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 54-97). Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (1999). *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, K. (1999). Tutkijan positiot. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 201-232). Tampere: Vastapaino.

- Juhila, K., & Suoninen, E. (1999). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s.233-252). Tampere: Vastapaino.
- Kuivaniemi, M. (1996). *Väkivallasta vapaaksi. Naiset kertovat kokemuksistaan.* Hämeenlinna: Karisto.
- Kurz, D. (1998). Old Problems and new directions in the study of violence against Women. Teoksessa R. Kennedy Bergen (toim.), *Issues in intimate violence* (s. 197- 208). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lehtonen, A., & Perttu, S. (1999). *Naisiin kohdistuva väkivalta.* Helsinki: Kirjayhtymä.
- Lehtonen, M. (1998). *Merkitysten maailma. Kulttuurisen tekstintuntemuksen lähtökohtia.* 2. painos. Tampere: Vastapaino.
- Lundgren, E. (1998). The hand that strikes and comforts. Gender construction and the tension between body and symbol. Teoksessa R. Emerson Dobash & R. Dobash (toim.), *Rethinking violence against women* (s.169-198). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lupton, D. (1998). *The emotional self: a sociocultural exploration.* London: Sage.
- Nicholson, P. (1995). *Feminism and Psychology.* Teoksessa J.A. Smith, R. Harré & L. Van Langenhove (toim.), *Rethinking Psychology.* (s. 122-142). London: Sage.
- Notko, M. (2000). *Väkivalta parisuhteessa ja perheessä.* Jyväskylän yliopiston Perhetutkimusyksikön julkaisu 11.
- Nousiainen, V. (1996). Onko naiselle tilaa – kokemuksia perheväkivallasta ja terapiasta. *Perheterapia* (3), 21-27.
- Nousiainen, V., & Saxén, M. (1995). "Joko uskaltaisin puhua?" Perheväkivalta naisen kokemana. *Perheterapia* (1), 29-31.
- Peled, E., Eisikovits, Z., Enosh, G., & Winstok, Z. (2000). Chose and empowerment for battered women who stay: toward a constructivist model. *Social Work*, 45, 9-26.
- Perttu, S., Mononen-Mikkilä, P., Rauhala, R., & Särkkälä P. (1999). *Päänavaus selviytymiseen. Väkivaltaa kokeneiden naisten käsikirja.* Jyväskylä: Gummerrus.
- Peräkylä, A. (1990). *Kuoleman monet kasvot. Identiteettien tuottaminen kuolevan potilaan hoidossa.* Tampere: Vastapaino.

- Reinharz, S. (1992). *Feminist methods in social research*. New York: Oxford University Press.
- Rhodes, N., & Baranoff McKenzie, E. (1998). Why do battered women stay? Three decades of research. *Aggression and Violent Behavior*, 3, 391-406.
- Rojola, L. (1996). Me kumpikin olemme minä. Leena Krohin vastavuoroisuuden etiikasta. Teoksessa P. Kosonen (toim.), *Naissubjekti ja postmoderni* (s.23-43). Tampere: Gaudeamus.
- Ronkainen, S. (1998). Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa – tutkimuksen katveet valokeilassa. *Naistutkimusraportteja 2/98*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Hakapaino.
- Suoninen, E. (1992). Perheen kuvakulmat. Diskurssianalyysi perheenäidin puheesta. Tampereen yliopiston Sosiologian ja Sosiaalipsykologian laitos. Tutkimussarja A:24.
- Suoninen, E. (1993). Kielen käytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysin aakkoset* (s. 48-74). Jyväskylä: Gummerus.
- Suoninen, E. (1997). Miten tutkia moniäänistä ihmistä? Akateeminen väitöskirja. *Acta Universitatis Tamperensis* Nro. 580.
- Wahlström, J. (1993). Kvalitatiivinen analyysi terapiatutkimuksessa. *Psykologia*, 28, 248-254.
- Wetherell, M., & Potter J. (1988). Discourse analysis and the identification of interpretative repertoires. Teoksessa C. Antaki (toim.), *Analysing everyday explanation. A casebook of methods* (s.168-183). London: Sage.
- Widdicombe, S. (1993). Autobiography and change: rhetoric and authenticity of “gothic” style. Teoksessa E. Burman & I. Parker (toim.), *Discourse analytic research. Repertoires and readings of texts in action* (s.2-13). London: Routledge.

MUUT LÄHTEET:

Internet-sivut:

Naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisyprojekti 1998-2002.

Internet-osoitteessa: <http://www.stakes.fi/sexviolence/vp/index.html>

5.3.2001 (päivitetty 12.12.2000)

Suomen White Ribbon kampanjan kotisivut

Internet-osoitteessa: <http://www.kaapeli.fi/~mies/whiterib/>

5.3.2001 (päivitetty 1.3.2001)

Yhdistyneiden kansakuntien Naisiin kohdistuvan väkivallan lopettamiseksi perustetun teemapäivän taustamuistio ja pääjohtaja Kofi Annanin tervehdys

Internet-osoitteessa: <http://www.un.dk>

tai White Ribbon- kampanjan kotisivuilla:

<http://www.kaapeli.fi/~mies/whiterib/int/arch/kofi01.htm>

5.3.2001